

DIPLOMADOLGOZAT

Végh Bence

2025

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Gyöngyösi Károly Róbert Campus

Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság intézet

Vidékfejlesztési Agrármérnök MSc szak

**A Közös Agrárpolitika és a mezőgazdasági támogatások
vizsgálata mezőgazdasági termelők véleménye alapján Heves
vármegyében**

Belső konzulens: Konecz Gábor

Egyetemi docens

Belső konzulens

intézete/tanszéke: Vidékfejlesztés és Fenntartható

Gazdaság Intézet,

Vidék- és Területfejlesztési Tanszék

Készítette:

Végh Bence

Gyöngyös

2025

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	1
2. Szakirodalmi áttekintés	3
2.1. A KAP keletkezése	3
2.2. A Közös Agrárpolitika alapelvei	4
2.3. A KAP reformjai, és változásai napjainkig:	5
2.3.1 A Közös Agrárpolitika kisebb korrekciói (1980-2000):	7
2.3.2. Agenda 2000	9
2.3.3. A Közös Agrárpolitika 2003-as reformja	12
2.3.4. Az Ideiglenes Vidékfejlesztési Eszköz (2004-06)	14
2.3.5. A vidékpolitika új irányai 2007 és 2013 között	14
2.3.6. A Közös Agrárpolitika 2014-2020 időszaka:	17
2.3.7. A KAP átmeneti időszaka, és a 2023-27-es időszak változásai:.....	21
3. Anyag és módszertan:	24
3.1. Heves vármegye bemutatása	24
3.2. Módszertan	25
3.2.1. Primer kutatás	25
3.2.2 Szekunder kutatás:	27
4. Eredmények és értékelésük:	28
4.1. Versenyképes tudna lenni a gazdálkodó Támogatás nélkül?	28
4.2. Melyik pontján/pontjain módosítana a KAP-nak?	34
5. Következtetések és javaslatok:	38
6. Összefoglalás:.....	42
7. Irodalomjegyzék.....	44
Internetes források:.....	47
Ábrajegyzék:	48
Táblázatjegyzék:.....	48
Mellékletek.....	49

1. Bevezetés

Az általam készített diplomadolgozat fő témája a Közös Agrárpolitika (rövidítve: KAP) rendszerének vizsgálata, és az, hogy a létrejötte óta eltelt idők alatt milyen fontosabb változások voltak a KAP rendszerében. Fontosnak tartottam továbbá a KAP mellett megvizsgálni a gazdák, termelők és mezőgazdasági vállalkozók véleményét a Közös Agrárpolitikával, valamint az egyéb kiegészítő támogatásokkal kapcsolatban. A gazdák ugyanis fontos részét képezik a KAP-nak, gyakorlatilag ők az agráriumnak és az élelmiszerellátásnak az „építő kövei”. Véleményem szerint pedig akik részt vesznek a KAP-ban, azoknak a véleményének a vizsgálata prioritás kell, hogy legyen. Ugyanis az ő tapasztalataikból meríthetünk ötleteket, amelyek alapján esetleg változásokat indítványozhatunk, ami majd elősegíti a KAP és a vidéken élők, gazdálkodók életszínvonalának javulását vagy éppen annak nagyléptékű fejlődését, ami nem csak a vidéken élőknek, hanem a városokban élőknek is fontos.

Az általam vizsgált térség Heves vármegye, és ezen térségen belül a gazdálkodóknak a véleményét tártam fel egy kérdőív segítségével, amin keresztül megkérdeztem az általuk választott támogatásokat, hogy mennyire elégedettek magával a támogatási összeggel, a támogatással kapcsolatos ellenőrzésekkel. Fontosnak tartottam továbbá megkérdezni, hogy mely pontokon változtatnának a Közös Agrárpolitikán, illetve a támogatási rendszeren belül. Az általam alkotott hipotézis a kutatásom előtt és közben a gazdálkodó ismerőseimmel lebonyolított társalgások közepette született meg. A gazdálkodó ismerőseim ugyanis visszatérően említették, hogy a támogatás összege elenyésző a mai infláció mellett, és azt is, hogy a legnagyobb nehézségük az, hogy nyomott áron tudják árusítani a termékeiket. Ezen beszélgetések alapján született meg bennem a gondolat, hogy **„biztosan a támogatások összegével van az elsődleges gond?”**. Mivel, ha sem a támogatással, sem az értékesítésből származó bevétellel nem képesek a gazdálkodók megfelelő jövedelemhez jutni, akkor kijelenthető, hogy a KAP egyik alapvető célja, hogy a gazdálkodóknak tisztességes életszínvonalat biztosítson, az nem teljesül. Fontosnak tartom a környezet védelmét, azonban szó sem esik róla, amennyiben a gazdálkodóknak nem éri meg termelni, hiszen évről-évre csak éppen, hogy ki tudnak jönni arra a szintre, hogy nincs veszteségük, vagy rosszabb esetben negatívan tudják zárni az évet. Ez nem egy jó irány, mivel ha azt tapasztalják, hogy negatív az egész gazdálkodás akkor hamarabb fogják leépíteni a saját gazdaságukat, és abbahagyni a termelést, amivel az EU-nak a többi célkitűzése is sérül. Magával rántja elsődlegesen a biztonságos, egészséges és fenntartható, kiváló minőségű élelmiszerek előállítását és a többi élelmiszer előállítással kapcsolatos célkitűzést. Mivel, ha visszaesik a gazdálkodó emberek

száma azzal jelentős mértékben visszaeshet a megtermelt élelmiszereknek a volumene is. Egyszerűbben kifejezve az általam megfogalmazott hipotézis: nem a támogatás összegével van probléma, hanem az egyéb befolyásoló tényezőkkel, úgymint értékesítéssel, az infláció miatt növekvő kiadásokkal. Ezen hipotézis alapján pedig a központi probléma megoldása a gazdálkodók értékesítési lehetőségeinek javítása lenne.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. A KAP keletkezése

A KAP keletkezésének történetéhez szeretnénk visszatekinteni, amihez szükséges visszamennünk egészen a II. Világháborút követő évekhez, amikor is egész Európa romokban állt, és súlyos válság alakult ki. A válságban az élelmiszertermelés drasztikusan esett vissza. Az Európai Unió elődje az „**Európai Szén és Acélközösség (ESZAK) vagy más néven Montánunió**”, amit 1951. április 18-án a Párizsi Szerződéssel alapított meg hat európai ország Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, Nyugat-Németország és Olaszország. Aminek kezdetekben még a fő célja a háborús feszültség oldása, valamint az Európai egység létrehozása volt (J. Nagy, 2020). Bár ezen problémák az ESZAK tagországainál is erősen jellemzőek voltak:

- Kevés volt az élelmiszer (a háború utáni feldúltság miatt).
- A mezőgazdaságban termelő gazdák/családi gazdaságok jövedelme sokkal alacsonyabb volt, mint a más ágazatokban dolgozó egyéneké.
- Szükséges volt az alapító országok élelmiszerelőállításának növelése, és ezen élelmiszer termékeknek az emberekhez való eljuttatása.
- Valamint a „Európai Szén és Acélközösség” tagországainak a mezőgazdasági politikái nem voltak összehangolva, aminek következtében a versenyfeltételek eltérőek voltak.

Az akkori döntéshozók szembesülni kényszerültek ezekkel a problémákkal, és hogy szükséges lépéseket tenniük a megoldása érdekében. A megoldás 1957. március 25-én jött el, amikor is aláírták a **Római szerződést**, és 1958. január 1-jén hatályba léptetett nemzetközi szerződés, amely létrehozta az **Európai Gazdasági Közösséget** (J. Nagy, 2005). A Római Szerződésben az alábbi pontokat mondták ki:

- A mezőgazdasági termelők élelmiszerelőállításának növelése
- A mezőgazdasági termelők méltányos kereset biztosítása
- Piacok stabilizálása
- Ésszerű ellátási láncok létrehozása
- Mindegyik tagországra kiterjedő versenyszabályok létrehozása

Ezen célok eléréséhez egy ár-, és piactámogatási rendszert hoztak létre. Ez a támogatásrendszer garantált árat biztosított a mezőgazdasági termelőknek termékeikért, a külső mezőgazdasági

termékekre védővámokat vezetett be, a piaci árcsökkenés eseteire pedig állami beavatkozást alakított ki. A mezőgazdasági termelők az össztermelési szintjüknek megfelelő támogatásban részesültek (Csák, 2010).

2.2. A Közös Agrárpolitika alapelvei

A Közös Agrárpolitika (KAP) alapvető elveinek meghatározására 1958-ban került sor az olaszországi Stresa városában megtartott konferencia keretében, amelyen az akkori tagállamok mezőgazdaságért felelős miniszterei, valamint a mezőgazdasági termelést végző érdekképviselői is képviseltették magukat (Csák, 2010). Az ott lefektetett alapelvek, amik a mai napig érvényben vannak, és változatlan formában szolgálnak a KAP ténykedésének elméleti és gyakorlati kereteként:

a) a **mezőgazdasági termelékenység növelése** a műszaki fejlődés előmozdításával, valamint a mezőgazdasági termelés ésszerű fejlesztésének és a termelési tényezők, így különösen a munkaerő lehető legjobb hasznosításának biztosításával

b) ily módon a **mezőgazdasági népesség megfelelő életszínvonalának biztosítása**, különösen a mezőgazdaságban dolgozók egy főre jutó jövedelmének növelésével

c) a **piacok stabilizálása**

d) az **ellátás hozzáférhetőségének biztosítása**

e) a **fogyasztók elfogadható ár ellenében történő ellátásának biztosítása**. (Európai Gazdasági Közösséget létrehozó szerződés II. cím 39. cikk (jelenleg 33. cikk))

A Közös Agrárpolitika (KAP) működését három, már 1962-ben lefektetett alapelv határozza meg, amelyek a mai napokig meghatározzák az Európai Unió mezőgazdasági politikájának kereteit.

Az **egységes piac elve** azt hivatott biztosítani, hogy a tagállamok területén belül a mezőgazdasági cikkek akadálytalanul, vám- és kvótamentesen áramolhassanak. Ennek érdekében az Európai Uniónak közös szabályozási mechanizmusokat és intézkedéseket kell alkalmaznia az agrárszektor egységes működtetésére.

A **közösségi preferencia elve** arra épül, hogy az EU-n belül előállított mezőgazdasági termékek elsőbbséget élveznek a harmadik országokból származó importtermékekkel szemben. Ez az elv egyfajta védelmet biztosít a tagállamok piacainak számára, csökkentve az olcsóbb, globális piacról érkező termékek okozta verseny nyomását, és tompítva a világpiacon tapasztalható ár ingadozások negatív hatásait (Panagariya, 2002).

A **pénzügyi szolidaritás elve** szerint a KAP-ból eredeztető kiadásokat együttesen, az Európai Unió költségvetéséből szükséges finanszírozni. Ez azt jelenti, hogy a tagállamok vállalják a közös agrárpolitikai intézkedések anyagi terheit, függetlenül attól, hogy az egyes országok milyen mértékben részesednek azok előnyeiből (Becker, 2012).

Az uniós agrárpiac szabályozása a **piaci rendtartások** révén valósul meg, amelyek különböző mezőgazdasági termékekhez és termékcsoporthoz kapcsolódóan jöttek létre. Ezek a rendszabályok a fent említett alapelvek mentén szerveződő közös piaci mechanizmusokon keresztül működnek.

A KAP pénzügyi hátterét az **Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EMOGA)** biztosítja, amelyet 1962-ben hoztak létre, majd 1964-ben két részre osztottak. Az **EMOGA Garanciarészlege** elsősorban a piaci beavatkozásokkal és ártámogatásokkal kapcsolatos kiadásokat fedezi, míg az **Orientációs Részleg** az agrárstruktúra korszerűsítését célzó intézkedések finanszírozásáért felel. A teljes költségvetésből a Garanciarészleg részesedése messze a legnagyobb, a források mintegy 90%-át ez a szegmens használja fel.

A KAP finanszírozásának főbb bevételi forrásai a következők:

- Mezőgazdasági vámbevételek, valamint a cukorágazatra kivetett illetékek,
- Általános vámbevételek,
- A tagállamok által fizetett, az általános forgalmi adó (ÁFA) 1,4%-ának megfelelő hozzájárulás,
- A tagországok bruttó nemzeti termékének (GNP) 1,27%-át kitevő befizetés.

2.3. A KAP reformjai, és változásai napjainkig:

A Római Szerződés életbe lépése után az ESZAK (Európai Szén- és Acélközösség) célkitűzései megvalósulni látszottak: a tagállamok mezőgazdasági termelése robbanásszerű növekedést mutattak, aminek következtében az élelmiszer-előállítás is ugrásszerűen megnőtt. Ennek

ellenére a gazdálkodók bevételei nem emelkedtek, hanem lényegében változatlanok maradtak. Ebben a helyzetben Sicco Mansholt, aki akkoriban az Európai Bizottság mezőgazdasági ügyekért felelős tagja volt, arra figyelmeztetett, hogy a túltermelés és az állami ár garanciák hosszabb távon torzulásokhoz vezethetnek a piac működésében (Halmai, 2007).

Mansholt ezért egy átfogó reformcsomagot dolgozott ki, amely a mezőgazdaság modernizálását célozta meg. Az intézkedések célja egyrészt a gazdák életszínvonalának emelése, másrészt a mesterséges piaci beavatkozások csökkentése volt. A róla elnevezett Mansholt-terv amely a Közös Agrárpolitika (KAP) első átalakításának tekinthető az alábbi kulcsfontosságú célokat tűzte ki:

- a mezőgazdasági termelésre használt földterületek hatékonyabb kihasználása,
- kisebb gazdaságok összevonása, hogy nagyobb és versenyképesebb mezőgazdasági egységek jöhessenek létre (Nagyné Demeter, 2008).

1967 közepétől bevezették a mezőgazdasági termékek közös piacát, majd 1966 és 1968 között további árucsoportokra alakítottak ki piaci szabályozási rendszereket. A közös költségvetés új forrásainak biztosítása a hozzáadott értékadó legfeljebb 1%-át elérő összegig lehetővé tette, hogy az 1950-es években jellemző, körülbelül 85%-os önellátottsági szint a következő évtizedekben túltermelésbe forduljon át. Már 1967-ben Sicco Mansholt és az Európai Bizottság Mezőgazdasági Főigazgatósága felhívták a figyelmet arra, hogy a közösen kialakított ármechanizmus a termelés túlfutásához vezet. Ráadásul az akkori, átlagosan mindössze 13 hektáros birtokméret nem tette lehetővé az igazán hatékony gazdálkodást. Ennek hatására egy átfogó reformkonceptió született meg, amelyet 1968 decemberében nyújtottak be a Tanácsnak bizottsági állásfoglalás formájában. A javaslat fő célja az volt, hogy a mezőgazdaságban dolgozók létszáma a következő évtized során a felére csökkenjen (Seidel, 2011).

A tervezett átalakítás egyik fő eszköze az volt, hogy uniós támogatásokkal és kedvezményes hitelekkel ösztönözzék a gazdákat birtokaik korszerűsítésére. Ugyanakkor a kezdeményezés komoly ellenállásba ütközött nemcsak a mezőgazdasági érdekvédelmi szervezetek, hanem a tagállami kormányok részéről is. Bár a Tanács 1972-ben elfogadott néhány intézkedést, például a korai nyugdíjazás ösztönzését, valamint pénzügyi, információs és képzési támogatásokat, a nemzetközi gazdasági válság jelentősen megnehezítette ezek gyakorlati megvalósítását. Mire a szabályozások a tagállamok jogrendjébe is bekerültek, addigra a végrehajtásuk gyakorlatilag ellehetetlenült. Annak ellenére, hogy a problémák egyre nyilvánvalóbbá és sürgetőbbé váltak,

az 1980-as évek elejéig nem történt valódi, átfogó reform a közös agrárpolitikában (Halmai, 2001a).

2.3.1 A Közös Agrárpolitika kisebb korrekciói (1980-2000):

A mezőgazdasági túltermelés és az ebből származó gazdasági problémák kezelése érdekében az 1980-as évek elején megkezdődött a Közös Agrárpolitika (KAP) átfogó korrekciója. Ennek keretében mérsékeltek a garantált felvásárlási árakat, kvótarendszert vezettek be a túltermelés korlátozására, és elindították a termőföldek időszakos pihentetését célzó programokat. A mezőgazdasági kiadások gyors növekedésének megfékezésére emellett bevezették az agrárkölségvetés GDP-hez viszonyított növekedésének felső korlátját is (Halmai-Pálovics, 1997).

Az addig jellemzően protekcionista európai agrárpolitika irányváltásában kulcsszerepet játszott az 1986 szeptemberében elindult GATT-tárgyalássorozat, az úgynevezett Uruguay-i forduló. Ez volt az első átfogó nemzetközi kísérlet arra, hogy globális szinten is szabályozzák a mezőgazdasági termékekkel folytatott világkereskedelmet (Wilkinson, 1996).

A forduló kapcsán öt területen sikerült megegyezésre jutni:

A tárgyalások során öt kiemelt témakörben sikerült konszenzusra jutni, amelyek alapvető fontosságúak voltak a globális kereskedelem szabályozásának szempontjából:

1. A piacra jutás feltételeinek kölcsönös javítása

Az egyik legnagyobb jelentőségű előrelépés a piacra jutás akadályainak lebontásában történt. A résztvevő államok megállapodtak abban, hogy a nem tarifális akadályokat – például kvótákat és egyéb kereskedelemkorlátozó intézkedéseket – vámokra alakítják át, és ezzel egyidejűleg átlagosan 36%-kal mérséklék a meglévő vámtarifákat (Swinbank, 2018).

2. Az exporttámogatások visszafogása

A legnagyobb vitát az exporttámogatások kérdése váltotta ki. A hosszan elhúzódó egyeztetések eredményeként kompromisszum született: az exporttámogatások továbbra is engedélyezettek maradhatnak, ugyanakkor az államok kötelezettséget vállaltak a támogatások összegének 30%-os, valamint a támogatott exportált mennyiség 21%-os csökkentésére. Ez különösen érzékenyen érintette az Európai Uniót, mivel a tárgyalás időszakában a globális exporttámogatások mintegy 80%-át az Európai Közösség alkalmazta (Leetmaa et al., 1996).

3. A hazai agrártámogatások mérséklése

A belső mezőgazdasági támogatások visszafogása szintén kulcsfontosságú eleme volt a megállapodásnak, mivel közvetlenül érinti a nemzeti agrárpolitikák működését. A tárgyaló felek elfogadták, hogy nemzeti támogatásaik szintjét 20%-kal csökkentik.

4. Egyezmény a növényvédelmi és állategészségügyi normákról

Szignifikáns előrelépést jelentett a növényvédelmi és állategészségügyi szabályozások harmonizálásáról szóló egyezmény elfogadása. A megállapodás célja az volt, hogy ezen technikai jellegű előírások – amelyek egyre nagyobb szerepet kaptak az élelmiszerkereskedelemben – ne szolgálhassanak a kereskedelem indokolatlan korlátozásának eszközéül.

5. Kedvezmények a fejlődő országok számára

A megállapodás különös figyelmet szentelt a fejlődő országok sajátos helyzetének. Számukra kedvezőbb feltételeket állapítottak meg: egyrészt hosszabb időszak áll rendelkezésükre a tarifacsökkentések végrehajtására, másrészt a belső támogatások mérséklésére vonatkozó kötelezettségük is mérsékeltebb mértékű (20% helyett mindössze 10%).

A termelés visszafogását célzó újabb, jelentős módosításokat a Közös Agrárpolitikában az 1990-es évek elején hajtották végre. Az 1992-ben bevezetett, MacSharry nevét viselő reformcsomag alapvető célkitűzése az volt, hogy elválasszák egymástól az árpolitikai és a jövedelemtámogatási intézkedéseket. Ennek jegyében csökkentették több mezőgazdasági termék elsősorban a gabona intervenciók árát, valamint meghatározták az államilag felvásárolható mennyiségeket is (Daugbjerg, 2003).

A reform árpolitikai lépései között szerepelt:

- a gabonafélék árának közel 30%-os mérséklése, hogy azok közelebb kerüljenek a világpiaconhoz,
- a fehérjenövények és olajos magvak esetében a garantált árak eltörlése,
- a marhahús esetében körülbelül 10%-os intervenciók árcsökkentés.

Az árak mérséklése miatti bevételkiesést az Európai Unió közvetlen jövedelemtámogatásokkal kompenzálta. Ezek igénybevételéhez a gazdáknak vállalniuk kellett termelésük bizonyos fokú korlátozását, ugyanakkor a kisebb méretű, kistermelői gazdaságok mentesültek ez alól. A reform egyik kiemelt eleme a mezőgazdasági termelés extenzifikálásának támogatása volt. E program keretében többlettámogatásban részesülhettek azok a gazdálkodók, akik alacsonyabb intenzitással termeltek, vállalták földterületeik ideiglenes pihentetését, erdősítési tevékenységet folytattak, vagy extenzív állattartással foglalkoztak. Emellett az 55 év feletti gazdák számára lehetőség nyílt támogatott előnyudíjazásra, amennyiben átadták gazdaságaikat fiatalabb mezőgazdasági szereplőknek. A reformcsomag új hangsúlyt helyezett a környezeti szempontokra is: fontos cél lett a természeti erőforrások védelme, a mezőgazdaság fenntartása hátrányos adottságú térségekben, valamint a vidéki népesség elvándorlásának mérséklése. Bár az intézkedések révén a gazdák jövedelme érezhetően nőtt az elkövetkező években, a mezőgazdasági túltermelés problémáját a reformok önmagukban nem tudták teljes mértékben orvosolni (Halmai, 1996; Buday-Sántha, 2004; Hamza, 2008).

2.3.2. Agenda 2000

A 2000-ben megvalósított Közös Agrárpolitikai (KAP) reform minden korábbi átalakítást meghaladó, átfogó jellegű változtatás volt, melyet egyaránt külső és belső tényezők tettek szükségessé. A külső hatások között meghatározó szerepet játszott a mezőgazdasági termékek globális piacának fokozódó versenye, a fenntartható fejlődés elvárásainak érvényesítése, valamint a fogyasztók egyre határozottabb igénye az élelmiszerek minőségével és megbízhatóságával kapcsolatban. A belső okok közül több, már hosszabb ideje fennálló strukturális probléma tette elkerülhetetlenné a reformot. A kilencvenes évekre a KAP már az Európai Unió költségvetésének kétharmadát emésztette fel, miközben támogatási rendszere továbbra is a mennyiségi termelést ösztönözte. Ez tartós túltermelést eredményezett, amelyet az 1992-es MacSharry-reform sem tudott teljes mértékben megszüntetni (Halmai, 2001b).

Az **Agenda 2000** néven ismertté vált reformcsomag részben tovább vitte a korábbi intézkedések alapelveit, ugyanakkor több területen gyökeresen új irányokat határozott meg. A termelés mennyiségi szempontjai helyett előtérbe került a **minőségi szemlélet**, különös hangsúlyt fektetve a környezetvédelmi követelményekre és az **élelmiszerbiztonságra**. Emellett célul tűzték ki az eljárások és szabályozások **egyszerűsítését**, valamint a **vidékfejlesztés** önálló, második pilléreként való megerősítését a mezőgazdasági támogatások mellett. Az új prioritásoknak és az átalakított támogatási rendszernek köszönhetően sikerült mérsékelni a

KAP kiadásait: míg korábban az EU költségvetésének nagyobb részét tette ki, a reform után ezek az összegek az összköltségvetés **alig felére** csökkentek, a tervek szerint pedig a következő költségvetési ciklus végére **csupán az eredeti szint egyharmadát** kellett volna elérniük. A változtatások központi elemei között szerepelt a **multifunkcionális mezőgazdaság** koncepciója, amely nem csupán élelmiszer-előállítás, hanem társadalmi, környezeti és gazdasági szerepet is betölt, a **vidék gazdaságának sokszektorú és integrált fejlesztése**, valamint az **átláthatóság növelése** az egyszerűsített szabályozás révén. Emellett a vidékfejlesztési támogatások rugalmasabbá váltak, lehetőséget adva a helyi igényekhez jobban igazodó forrásfelhasználásra (Halmai, 2001a; Kiss, 2002).

A reform célkitűzései

- A mezőgazdasági politika átalakításának keretében az elfogadott reformcsomag az alábbi stratégiai célok megvalósítására irányult:
- **A mezőgazdasági ágazat versenyképességének növelése**, mind a belső uniós piacokon, mind pedig a globális kereskedelemben való sikeres részvétel érdekében.
- **A vidéken élő gazdálkodók megfelelő életszínvonalának fenntartása és javítása**, annak biztosítása, hogy a mezőgazdaságból élők társadalmi és gazdasági helyzete ne romoljon elmaradott térségekben sem.
- **Alternatív foglalkoztatási lehetőségek és kiegészítő jövedelemforrások kialakítása** a mezőgazdasági termelésből élők számára, elősegítve ezzel a vidéki térségek gazdasági diverzifikációját.
- **Egy új vidékfejlesztési politika bevezetése**, amely a Közös Agrárpolitika második pilléréként strukturált támogatási rendszert nyújt a vidéki térségek fenntartható fejlődéséhez.
- **Környezeti és szerkezeti szempontok érvényesítése** a KAP működésében, különös tekintettel a fenntarthatóságra és az ökológiai egyensúly hosszú távú megőrzésére.
- **Az élelmiszerbiztonság és -minőség magasabb szintre emelése**, annak érdekében, hogy a fogyasztók bizalmát erősítsék és az egészségvédelmi elvárásoknak megfeleljenek.
- **A szabályozási rendszer egyszerűsítése és átláthatóbbá tétele**, valamint a döntéshozatali és végrehajtási folyamatok decentralizációja, annak érdekében, hogy a jogalkalmazás közelebb kerüljön a tagállamokhoz és az érintettekhez.

(1257/1999 rendelet az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalapról (EMOGA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról.)

Az **Agenda 2000** keretében bevezetett Közös Agrárpolitika (KAP) reform egyik újdonsága a **vidékfejlesztési politika** önálló pilléreként való megjelenése volt. Ennek jogi alapját az Európai Unió Tanácsa által 1999-ben elfogadott **1257/1999-es rendelet** teremtette meg. A rendelet pontosan meghatározta azokat a vidékfejlesztési intézkedéseket, amelyekhez a tagállamok az **Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalapból (EMOGA)** támogatást igényelhetnek. A Tanács megállapította, hogy a vidékfejlesztési politikát össze kell hangolni a gazdasági és társadalmi kohézió céljaival, és minden uniós vidéki térségre ki kell terjednie. Fő célkitűzése a vidéki térségek **versenyképességének megerősítése**, amely hozzájárulhat az ottani **foglalkoztatottság növeléséhez**, miközben kerülni kell minden olyan intézkedést, amely indokolatlan módon torzítaná a versenyt. A rendelet által támogatott intézkedések célja, hogy **javítsák a gazdálkodók megélhetését**, biztosítsák számukra a méltányos jövedelmet, és elősegítsék a vidéki térségek népességmegtartó képességét. A nem kizárólag mezőgazdasági célú vidékfejlesztési programok továbbá támogatják a **munkahelyteremtést** és az **esélyegyenlőség növelését**. Kiemelt szerepet kapott a **fenntartható fejlődés**, különös tekintettel az **agrár-környezetvédelmi eszközök** alkalmazására (Pezaros, 1999; Forgács, 2003; Halmai, 2004).

A rendelet által kijelölt főbb támogatási területek a következők:

- **Mezőgazdasági üzemek fejlesztése:** célja a termelési költségek csökkentése, a gazdaság diverzifikációja, a termékek minőségének javítása, valamint a környezetvédelmi, higiéniai és állatjóléti előírások betartása.
- **Fiatalkorú gazdák támogatása:** pályakezdők számára egyszeri induló támogatás, valamint kamattámogatás a tevékenység megkezdéséhez.
- **Képzés és szaktanácsadás:** a mezőgazdasági és erdészeti tevékenységet végzők szakmai ismereteinek bővítése.
- **Korengedményes nyugdíjazás:** idősebb gazdák számára biztosított jövedelempótlás, amennyiben átadják gazdaságaikat hatékonyabban működtető fiatalabb gazdáknak, vagy a földterületet kivonják a mezőgazdasági használatból.
- **Kedvezőtlen adottságú térségek és környezetvédelmi szempontból korlátozott területek támogatása:** kompenzáció azoknak a gazdálkodóknak, akik nehéz körülmények között folytatják tevékenységüket, például hegyvidéki, gyenge

termőképességű vagy elnéptelenedő térségekben. E támogatások célja a földhasználat fenntartása, a környezet védelme és a vidéki közösségek megerősítése. Az ilyen térségek az adott tagállam területének legfeljebb 10%-át tehetik ki.

- **Agrár-környezetvédelmi programok:** ösztönzik a környezetkímélő, fenntartható mezőgazdasági gyakorlatok alkalmazását, amelyek hozzájárulnak a természetes élőhelyek megőrzéséhez.
- **Mezőgazdasági termékek feldolgozásának és értékesítésének fejlesztése:** célja a versenyképesség növelése, az értékesítési csatornák bővítése, a minőségbiztosítás javítása, a korszerű technológiák és hulladékkezelési eljárások alkalmazása, valamint az élelmiszerbiztonság erősítése.
- **Erdőgazdálkodás támogatása:** cél a vidéki erdők gazdasági, ökológiai és társadalmi szerepének megerősítése, a fenntartható erdészeti gyakorlatok elterjesztése és az erdőterületek növelése.
- **Egyéb, a vidék alkalmazkodását és fejlődését segítő intézkedések:** olyan támogatások, amelyek a fentiekén túlmutató vidéki gazdasági és társadalmi tevékenységeket ösztönöznek.

A rendelet pénzügyi háttérét az EMOGA két különálló részlege biztosítja (Gazdag, 2021):

- **A Garanciarészleg** finanszírozza a korengedményes nyugdíjazást, a kedvezőtlen adottságú területek támogatását, az agrár-környezetvédelmi intézkedéseket és az erdőtelepítést.
- **Az Orientációs Részleg** támogatja a többi intézkedést az 1. célkitűzés alá tartozó régiókban, míg a nem ilyen besorolású térségekben a Garanciarészleg biztosítja az anyagi forrást.

2.3.3. A Közös Agrárpolitika 2003-as reformja

A Közös Agrárpolitika (KAP) 2003-ban tovább folytatta átalakulását, amelynek központi eleme a két fő pillér az első pillér, azaz a közvetlen támogatások, valamint a második pillér, a vidékfejlesztés egymást kiegészítő szerepének megerősítése volt. A reform során jelentős változások történtek a támogatási rendszerben, különösen a közvetlen támogatások termeléstől

való elkülönítése és az átalányalapú támogatási rendszer bevezetése tekintetében. A támogatások összege fokozatosan csökkent, alkalmazva a degresszív elvet, miközben a moduláció mechanizmusán keresztül egyes forrásokat az első pillérről a második pillérbe irányítottak át, így bővítve a vidékfejlesztés pénzügyi alapját. A közvetlen kifizetésekhez szigorúbb feltételeket szabtak, amelyek előírták, hogy a gazdálkodók teljesítsék az élelmiszerbiztonsági és környezetvédelmi normákat, ezt a rendszert cross-compliance-nek nevezzük (Nedergaard, 2006).

Mivel a KAP költségvetése 2013-ig állandó maradt, a reform részeként a tagállamok egy pénzügyi fegyelmező mechanizmus alkalmazásában állapodtak meg, amelynek célja a kiadások kontroll alatt tartása volt. A reform keretében módosították az 1999-es, 1257-es vidékfejlesztési rendeletet az 1783/2003-as rendelettel, amelynek fő célja a vidékfejlesztési politika további megerősítése volt. Az új szabályozás kiemelt figyelmet fordított a fiatal mezőgazdasági termelők támogatására, és szigorúbb előírásokat vezetett be a környezetvédelem, állatvédelem, egészségügy és munkavédelem területén. Emellett a támogatási kör kiterjedt az élelmiszer-minőség javítására, továbbá az agrár-környezetvédelmi intézkedéseket az állatjóléti szempontok is kiegészítették. Jelentős újdonság volt, hogy a mezőgazdasági tanácsadó szolgáltatások igénybevételének költségei is támogathatóvá váltak. A korábbiaknál pontosabban szabályozták a kedvezőtlen helyzetű térségekre vonatkozó támogatási arányokat, különös tekintettel arra, hogy a 10%-os maximális korlátozás csak az egyéb hátrányos térségekre vonatkozik. Végül a rendelet egyszerűsítette több eljárási szabályt és módosította bizonyos támogatások mértékét, hogy elősegítse a vidékfejlesztési politika hatékonyabb működését (Halmai, 2004).

Az új intézkedések főbb pontjai a következők voltak:

- Az előírások teljesítésének támogatása, amely magában foglalta a gazdálkodók környezetvédelmi, állatvédelmi, egészségügyi és munkabiztonsági normákhoz való alkalmazkodásának támogatását, valamint a mezőgazdasági tanácsadó szolgáltatások igénybevételével kapcsolatos költségek finanszírozását.
- Az élelmiszer-minőség javítására irányuló törekvések támogatása, amely kiterjedt a termelési módszerek korszerűsítésére, az értékesítési lehetőségek bővítésére és a minőségi rendszerekben való részvétel ösztönzésére.

2.3.4. Az Ideiglenes Vidékfejlesztési Eszköz (2004-06)

2004. május 1-jén tíz új tagállam csatlakozott az Európai Unióhoz, melyhez kapcsolódóan a Csatlakozási Szerződés és az Európai Bizottság két rendelete (EC 140/2004 és EC 27/2004) alapján egy speciális pénzügyi mechanizmust hoztak létre a 2004 és 2006 közötti időszakra. Az érintett új tagországok területén négy úgynevezett kiegészítő intézkedést vezettek be, melyek közé tartozott az agrár-környezetvédelem, a korai nyugdíjazási program, az erdősítés, továbbá a hátrányos helyzetű és környezeti korlátozásokkal érintett területek támogatása. Továbbá előmozdították a strukturális átalakulás alatt álló, részben önálló gazdaságok megerősítését, a termelői csoportok megalakulását és működését, a közösségi szabványoknak való megfelelést, valamint technikai támogatást nyújtottak és kiegészítő közvetlen támogatásokat biztosítottak. Ezen feladatok finanszírozását a 2004 és 2006 közötti időszakban az EMOGA Garancia Alap által létrehozott Ideiglenes Vidékfejlesztési Eszköz (Temporary Rural Development Instrument – TRDI) biztosította (Halmai, 2006; Lentner, 2009).

2.3.5. A vidékpolitika új irányai 2007 és 2013 között

A 2007–2013 közötti tervezési időszak fontos részét képezte a vidékfejlesztési politika átalakításának terve. Az Európai Bizottság a korábbi vidékfejlesztési programok intézkedéseinek, és tapasztalataira alapozva a következő főbb megállapításokat tette (New Perspectives, 2004):

- **Mezőgazdaság és erdőgazdálkodás:** Elengedhetetlen a folyamatban lévő agrárstruktúra-átalakítás folytatása, a fenntartható vidékfejlesztés támogatása, valamint a vidéki és városi térségek közötti kiegyensúlyozott együttműködés elősegítése.
- **A vidéki gazdaság szélesebb értelmezése:** A vidéki közösségek életképességének biztosítása érdekében szükség van a gazdasági tevékenységek sokszínűsítésére.
- **Élelmiszer-minőség és biztonság:** Az európai fogyasztók számára kiemelt fontosságú az élelmiszerek magas minősége és megbízhatósága, valamint az állatok és a természet védelme.
- **Hozzáférés közszolgáltatásokhoz:** Sok vidéki térségben problémát jelent a közszolgáltatások elérhetősége, az alternatív foglalkoztatási lehetőségek hiánya és az elöregedő lakosság, amelyek akadályozzák a fejlődést.

- **Az egész EU lefedése:** A vidékfejlesztési politika minden tagállam vidéki területeire ki kell, hogy terjedjen.
- **Kohézió erősítése:** A vidékfejlesztés már most is jelentősen hozzájárul az uniós gazdasági és társadalmi összetartáshoz, de további erősítésre van szükség.
- **Stakeholderek bevonása:** A fenntartható fejlődés eléréséhez az érintett szereplőknek aktív részvétellel kell hozzájárulniuk a vidékfejlesztési intézkedések kialakításához.
- **Partnerség kialakítása:** A szubszidiaritás elvét követve a vidékfejlesztési politika megvalósítása során együtt kell működnie a közszférának, a magánszektornak és a civil társadalomnak.
- **Egyszerűsítés szükségessége:** Fontos, hogy a vidékfejlesztési politika tervezése, finanszírozása és ellenőrzése jelentősen egyszerűbbé váljon az EU-ban.

2008-ban a Közös Agrárpolitika egyik jelentős mérföldköve a finanszírozás szerkezetének átalakítása volt, amelynek során a két pillér támogatásait külön alapok kezelték. 2007-től az első pillér finanszírozását az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap, míg a második pillér támogatását az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap biztosítja (Szilágyi, 2007). Ugyanebben az időszakban a vidékfejlesztési intézkedések és a megnövekedett pénzügyi források egy egységes, átlátható keretbe kerültek összevonásra. november 20-án az Európai Bizottság elfogadta az úgynevezett Health Check programot, mely az uniós közös agrárpolitika egyszerűsítését és korszerűsítését célozza. Ez a felülvizsgálat a 2003-as reformokra épült, és célja a politika hatékonyabbá tétele, valamint a kibővült uniós tagság igényeihez való rugalmasabb alkalmazkodás volt (Grant, 2010). A vizsgálat során három fő kérdés került megvitatásra:

1. Hogyan lehetne az egységes támogatási rendszert hatékonyabbá és egyszerűbbé tenni?
2. Miként lehetne az eredetileg hat tagállamra kialakított piactámogatási rendszer eszközeit átalakítani úgy, hogy azok megfeleljenek az egyre inkább globalizálódó világnak és a 27 tagállamból álló Európai Unió elvárásainak?
3. Hogyan nézzünk szembe az éghajlatváltozástól a bioüzemanyagokig, a vízgazdálkodástól a biológiai sokféleség megóvásáig terjedő új kihívásokkal? (Dorgai, 2010)

A reform kiemelt elemei a következők voltak:

- **Közvetlen támogatások csökkentése:** A felülvizsgálat egyik fő célja a közvetlen kifizetések rendszerének egyszerűsítése és hatékonyabbá tétele volt. A Bizottság arra törekedett, hogy csökkentse a háromféle támogatási rendszer – történeti alapú, regionális és vegyes – közötti eltéréseket. Fontos cél volt a termékhez kötött támogatások szűkítése, valamint a kölcsönös megfelelési szabályok egyszerűsítése. Javasolták továbbá a támogatásra jogosult minimális birtokméret (0,3 hektár) emelését és egy minimális támogatási összeg bevezetését gazdaságonként. Ezen túl tervezték a támogatási plafon bevezetését vagy a támogatások fokozatos csökkentését nagyobb gazdaságok esetén, figyelembe véve a nagyüzemek fenntarthatóságát, és megakadályozva a birtokok mesterséges feldarabolását. Ezzel az intézkedéssel a KAP két pillére közötti forrásátcsoportosítás felgyorsítását célozták, különösen a hátrányos helyzetű vidékek támogatása érdekében (Dwyer, 2013).
- **Gabonaintervenció:** Az Agrárminiszterek Tanácsának döntése alapján az EU-s búza intervenciós mennyiségét 3 millió tonnára korlátozták. Ezen mennyiségig a kötelező felvásárlási rendszer érvényes, tonnánként 101,31 eurós áron. E fölötti mennyiség esetén az intervenció elfogadásáról pályáztatás útján döntenek.
- **Tejkvóta:** A tejkvóta rendszer átalakítása nagy vitákat váltott ki. Végül elfogadták a Bizottság javaslatát, amely szerint 2009-től évente 1%-kal növekszik a tejkvóta öt éven át, majd 2015-ben végleg megszűnik (Klopčič et al., 2019).
- **Moduláció:** Az EU-15 tagországokban a kötelező moduláció keretében azok a gazdaságok, amelyek évi 5000 eurónál nagyobb közvetlen támogatást kapnak, az 5000 euró feletti rész 5%-át visszafizetik. Az így megtakarított összegeket vidékfejlesztési programokra fordítják, amelyek többek között az éghajlatváltozás, megújuló energia, vízgazdálkodás, biológiai sokféleség védelme, valamint a tejágazat kísérő intézkedéseit támogatják (Nowicki et al., 2011).
- **Termeléshez kötött támogatások:** A rizs, szárított takarmány, héjas gyümölcsök és fehérjenövények esetében a termeléshez kötött támogatások 2012-ig továbbra is igényelhetők. A marha- és borjúvágási támogatásokat szintén 2012. január 1-jéig kell leválasztani, de az anyatehén támogatás továbbra is termeléshez kötött maradhat. A dohánytermelők esetében a Tanács nem támogatta a termeléshez kötött támogatások 2013-ig történő meghosszabbítását.

- **Területpihentetés megszüntetése:** Az EU-15 országokban eddig kötelező volt, hogy a gabonafélék, olaj- és fehérjenövények, valamint rostonövények vetésterületének 10%-át pihentessék. Ezt az arányt 2008-ra 0%-ra csökkentették, majd 2009-től teljesen eltörölték ezt a kötelezettséget.

A Közös Agrárpolitika legújabb reformjait élénk viták kísérték. Az Európai Parlament és az Európai Bizottság között kialakult egyeztetések több ponton módosították az eredeti javaslatokat. Az Európai Parlament jelentős többséggel támogatta Lutz Goepel, a néppárti képviselő által benyújtott jelentést, amely a reformtervezet változtatásait tartalmazta (Sotte & Moretti, 2025).

2.3.6. A Közös Agrárpolitika 2014-2020 időszaka:

Ez a fejezet Európai Bizottság 2014–2020-as időszakra vonatkozó Közös Agrárpolitika (KAP) jogszabályi javaslatainak részletes vizsgálatát mutatja be. Az elemzés a szakirodalom és a PBL által készített friss tanulmányok eredményein alapult. Az első rész különösen a három „zöldítési” intézkedés mezőgazdasági biodiverzitásra és az agrárszektor üvegházhatású gázkibocsátására gyakorolt hatásaira összpontosított. Ezek a lépések az ökológiai fókuszterületek kialakítása, a növényfajok sokszínűségének növelése és az állandó legelők fenntartása, melyeket az első pillér keretében, a gazdálkodóknak nyújtott közvetlen támogatások részeként terveztek (Erjavec & Erjavec, 2015).

A javaslatok alapján a tagállamoknak a közvetlen kifizetések 30%-át erre a célra kell fordítaniuk, ami összesen évente mintegy 13 milliárd eurót jelent az EU-ban. E jelentés alternatív megoldásokat is felvázol, amelyek hatékonyabbak lehetnek a biodiverzitás megőrzésében és az üvegházhatású gázok mérséklésében. A második részben a KAP I. és II. pillérének hatásait vizsgáltuk a haszonállat-tartásra és a fejlődő országokra. A haszonállatok ágazata különösen érintett fenntarthatósági kérdésekben, például az állatjólét és az antibiotikumokkal szembeni rezisztencia terén, amelyeket a KAP hatékonyabban kezelhetne. Itt olyan lehetőségeket kerestünk, amelyek jelentős változásokat indíthatnak el az ágazatban. Végül a javaslat hatásait a fejlődő országok szempontjából is megvizsgáltuk, tekintettel arra, hogy az EU működéséről szóló szerződés előírja, hogy az uniós politika figyelembe vegye a fejlődő országok fejlesztési céljait. A KAP e tekintetben jelentős, mivel hatással lehet a fejlődő országok kereskedelmi lehetőségeire és az élelmiszerárakra az EU termelése és piaci feltételei által (Potori, 2012; Nazzaro & Marotta, 2016).

A zöldítési intézkedések hatásai

Az ökológiai fókuszterületek hatása nagyban múlik azok kialakításán. A javaslat szerint a gazdálkodóknak földjük 7%-át kell ilyen területekként kijelölniük, amelyeket parlagon hagyott területekké, tájképi elemmé, védősávzá vagy erdősített területté alakítanak át. Az eredményesség főként a térbeli elhelyezkedéstől függ, és a legmegfelelőbb megoldás helyi adottságok szerint változik. Ideális esetben egy helyi szinten összehangolt, tartós zöld infrastruktúra a leghatékonyabb a mezőgazdasági biodiverzitás javítására. Ugyanakkor a javaslatok nagy mozgásteret engednek a gazdálkodóknak, akik akár évente változtathatják a kijelölt területek helyét. Ez több kiskaput is eredményezhet, például gyenge minőségű földek bérlését a közelben vagy távolabb, ami jelentősen csökkentheti az intézkedés hatékonyságát. Az ökológiai fókuszterületek bevezetése várhatóan csökkenti az EU-ban az üvegházhatású gázok kibocsátását, elsősorban a műtrágya-felhasználás mérséklése miatt. Ez viszont csökkentheti az EU mezőgazdasági termelését, ami növelheti az élelmiszerimportot és az ehhez kapcsolódó kibocsátást az EU-n kívül. Amennyiben ezeket a területeket védősávként alkalmazzák, további környezeti előnyökre lehet számítani, például a tápanyagok és növényvédő szerek felszíni vizekbe való bejutásának csökkentésére (Rákóczi, 2018).

Növényfajok sokféleségének növelése – már elterjedt gyakorlat

A növényfaj-diverzifikáció célja, hogy a gazdálkodók legalább három különféle növényt termesszenek, ahol a legnagyobb kultúra nem foglalhat el 70%-nál többet a területből, míg a legkisebb legalább 5%-ot. Ez azonban a legtöbb szántóföldi gazdálkodó számára már nem újdonság, mivel jelenleg is többféle növényt termesztenek. A szakértői becslések szerint az intézkedés csak az EU szántóföldi területének mintegy 2%-át érintené, ezért nem várható, hogy jelentős változást hozna a gazdálkodási módszerekben, vagy nagyobb hatással legyen a biodiverzitásra és az üvegházhatású gázok csökkentésére (Hufnagel et al., 2020).

Az állandó gyepterület megőrzésének korlátai

Az intézkedés, amely előírja, hogy a gazdálkodók legalább 95%-ban megőrizzék állandó gyepterületeiket, hatékonysága nehezen mérhető, hiszen nem tisztázott, mekkora rész váltható át szántóvá. Az Európai Bizottság becslése szerint akár a gyepterületek 30%-a is átalakulhatna, de az elkövetkező években valószínűtlen egy ilyen mértékű átalakulás. Ráadásul a javaslat lehetőséget biztosít arra, hogy a gazdák 5%-ot átalakítsanak, így ennek az előírásnak a

hozzáadott értéke várhatóan mérsékelt lesz. Az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése szempontjából pedig fontos megjegyezni, hogy a mezőgazdasági kibocsátások nagy része az állattartásból származik, nem pedig a területhasználat változásából (Rákóczi, 2018).

Fenntarthatóbb állattenyésztési ágazat kialakítása

Az európai állattenyésztési szektor számos kihívással néz szembe, például az antibiotikumok használatának mérséklése érdekében a rezisztens kórokozók terjedésének megakadályozása, az állatjólét javítása, a természeti erőforrások hatékonyabb felhasználása és a környezetterhelés – mint az üvegházhatású gázok, foszfát és nitrogén kibocsátásának – csökkentése, valamint a gazdák jövedelmének növelése (Adams et al., 2025).

A jelenlegi reformok nem elég célzottak

A jelenlegi KAP-javaslatok nem biztosítanak megfelelő ösztönzést a fenntarthatóbb állattenyésztési gyakorlatok gyors és mélyreható bevezetéséhez. Az állat-egészségügy és állatjólét kérdései főként a vidékfejlesztési programokon keresztül kerülnek kezelésre, miközben a korábbi lehetőség, hogy az I. pillér költségvetésének egy része (akár 10%-a) állatjólét támogatására fordítható legyen, megszűnik. A II. pillér ugyan kínál eszközöket a fenntarthatóbb állattenyésztés elősegítésére, de ehhez a gazdák számára vonzóbbá kellene tenni a fenntartható termelési módokat, és jelentős befektetésekre van szükség az állattartóknál (Harvey, 2015).

A reform által hozott változások hatása

A KAP tervezett reformjai várhatóan csak kis mértékben befolyásolják a fejlődő országokat, mind pozitív, mind negatív értelemben. Általánosságban elmondható, hogy az elmúlt két évtizedben a KAP globális kereskedelmi hatása csökkent, mivel a politika kevésbé torzító intézkedések felé mozdult el. Ez a változás több lehetőséget teremtett a fejlődő országok mezőgazdasági szektorai számára, bár az előnyök országoként eltérnek. Például azok az országok, amelyek szabad hozzáféréssel rendelkeznek az EU piacához, profitálnak abból, hogy a KAP fenntartja bizonyos termékek EU-belső árát a globális piaci árak fölött. A KAP reformok közül a fejlődő országokra leginkább ható intézkedések a zöldítés bevezetése, a piaci intézkedések módosítása, a kockázatkezelési eszközök alkalmazásának lehetősége, valamint a termékpolitikák változtatása (különösen a tej és a cukor esetében). A zöldítés várhatóan csak

csekély mértékben fogja befolyásolni az EU mezőgazdasági termelését, így a világpiacot is. A piaci támogatások és a kockázatkezelési eszközök módosításai is csak kis hatással lesznek a termelésre és az árakra. A termékpolitikai változások viszont negatív következményekkel járhatnak bizonyos fejlődő országok számára, például a cukor kvóták eltörlése után az EU cukorárai csökkenhetnek, ami hátrányosan érintheti a preferenciális hozzáféréssel rendelkező cukortermelő országokat (Popp-Oláh, 2020).

A Közös Agrárpolitika reformjavaslatainak hatása a fejlődő országokra

A jelenleg kidolgozás alatt álló Közös Agrárpolitika (KAP) reformtervezetek nem foglalkoznak kifejezetten a nemzetközi fejlesztési célokkal, és nem tartalmazznak olyan intézkedéseket, amelyek szinergiát teremtenének a fejlődési együttműködés elveivel. Ez jelentős hiányosságot jelent, mivel az Európai Unió alapító szerződésai előírják, hogy minden olyan uniós politika kialakítása során, amely várhatóan befolyásolja a fejlődő országokat, figyelembe kell venni azok fejlesztési céljait. A KAP stratégiai jelentőséggel bír ebben a kontextusban, hiszen az uniós mezőgazdasági támogatások és szabályozások nemcsak az EU belső piaci szereplőit érintik, hanem a külső, különösen a fejlődő országok mezőgazdasági termelőit és kereskedelmét is. A jelenlegi KAP még mindig magában foglal bizonyos ár- és piacszervezési eszközöket, mint például a tej- és cukorkvóták, termeléshez kötött támogatások, valamint exporttámogatások, melyek a vámtarifákkal és egyéb kereskedelmi korlátozásokkal együtt jelentős hatást gyakorolhatnak a fejlődő országok külkereskedelmi pozícióira. E szabályozások hatásai országonként eltérőek lehetnek: egyes fejlődő országok előnyt, míg mások hátrányt szenvedhetnek el (Horváth, 2018).

A KAP javasolt reformjai várhatóan mérsékelt változásokat eredményeznek a fejlődő országokra nézve. Az elmúlt húsz év során az uniós agrárpolitika hatása a globális kereskedelemre csökkent, mivel a támogatási rendszerek egyre kevésbé torzították a piacokat. Ez a folyamat több fejlődő ország számára teremtett kedvezőbb lehetőségeket, azonban az előnyök nem egyenletesen oszlanak meg az érintett országok között. Különösen azok a fejlődő országok profitálhatnak, amelyek kedvezményes piac-hozzáféréssel rendelkeznek az EU belső piacához, mivel az uniós támogatások által fenntartott magasabb árak versenyelőnyt biztosítanak számukra (Matthews, 2018).

A reformtervezetből kiemelendők azok az intézkedések, amelyek a zöldítési követelmények bevezetésével, a piaci szabályozások módosításával, valamint a kockázatkezelési eszközök

alkalmazásának lehetőségével és a termékpolitikák (különösen a tej- és cukorpiac) átalakításával kapcsolatosak. A zöldítési intézkedések várhatóan csak csekély mértékben fogják befolyásolni az EU mezőgazdasági termelését, így a globális piacokra gyakorolt hatásuk is mérsékelt marad. A piaci támogatások és kockázatkezelési eszközök módosításai szintén nem várhatók, hogy jelentős árváltozásokat vagy termelés béli eltéréseket idéznének elő. Ugyanakkor a termékpiaci szabályozások átalakítása bizonyos fejlődő országok számára kedvezőtlen következményekkel járhat: például az EU cukorkvótáinak eltörlése az uniós cukorárak csökkenéséhez vezethet, ami negatívan érintheti azokat a cukortermelő országokat, amelyek kedvezményes hozzáférést élveznek az EU piacához (Garay et al., 2018).

2.3.7. A KAP átmeneti időszaka, és a 2023-27-es időszak változásai:

Az Európai Unió a 2023-2027-es programozási időszak kezdetével a Közös Agrárpolitika átfogó újragondolására készül, amelynek célja, hogy hatékonyan reagáljon az agrár-élelmiszer ágazatot érintő komplex kihívásokra. E reformok szükségességét a mezőgazdasági tájakat alakító helyi és globális tényezők indokolják, melyek közé tartoznak az éghajlatváltozás és az erőforrások egyre szűkösebb rendelkezésre állása, a folyamatosan változó piaci igények, valamint az egyre növekvő társadalmi elvárások (Bourget, 2021).

A 2023 és 2027 közötti időszakra tervezett KAP célkitűzése, hogy olyan agrár-élelmiszer rendszert alakítson ki, amely egyszerre fenntartható, ellenálló és versenyképes, és amely nem csupán az élelmezésbiztonság garantálására összpontosít, hanem túlmutat azon, elősegítve a rendszerszintű alkalmazkodást és fejlődést. Az Európai Unió új politikai keretrendszere, amelyet 2021 decemberében fogadtak el, elsősorban teljesítmény- és eredményközpontú megközelítést alkalmaz. Ez a rendszer integrálja a helyi adottságokat és az adott területeken jelentkező specifikus igényeket, miközben kifejezi az Unió elkötelezettségét a fenntarthatóság iránt (Fehér, 2025).

Az új Közös Agrárpolitikai (KAP) stratégiai tervek meghatározott céljai között szerepel a gazdálkodók jövedelmi fenntarthatóságának támogatása és az agrárszektor rezilienciájának erősítése az EU-tagállamokban, hosszú távon elősegítve az élelmezésbiztonság fenntartását és a mezőgazdasági diverzitás megőrzését gazdaságilag fenntartható módon. Emellett a stratégia értéklánc-alapú megközelítést alkalmaz a gazdák piaci pozíciójának javítása érdekében. Kiemelt hangsúlyt kap továbbá a digitalizáció, a technológiai fejlesztések, valamint a kutatás és innováció támogatása, amelyek hozzájárulnak a gazdaságok versenyképességének növeléséhez, különösen a piacorientáció és fejlesztés terén. Az éghajlatváltozás hatásainak

enyhítése érdekében a terv célul tűzi ki az üvegházhatású gáz kibocsátás csökkentését és a szénmegkötés fokozását, valamint a fenntartható energiafelhasználási és -termelési modellek előmozdítását. A természeti erőforrások hatékonyabb kezelése és a vegyszerek használatának mérséklése a mezőgazdaságban szintén központi elemei a fenntartható víz-, talaj- és levegővédelem megvalósításának (Heyl et al. 2021). Végül, a biodiverzitás megőrzése érdekében a stratégia hangsúlyozza az élőhelyek és tájak aktív védelmét, az ökoszisztéma-szolgáltatások maximalizálását, valamint a biodiverzitás csökkenésének megfékezését, amelyek összhangban állnak az **Európai Zöld Megállapodás**, a „**Farm to Fork**” stratégia, valamint az EU 2030-as biodiverzitási stratégiájának célkitűzéseivel (Cuadros-Casanova et al., 2023). A fenntartható gazdálkodói jövedelmet a Közös Agrárpolitika első pillérét képező közvetlen támogatások biztosítják, amelyek az aktív uniós gazdálkodókat segítik. Ez a biztonsági háló elősegíti a mezőgazdasági tevékenységek folytatását, és a KAP teljes kiadásának (nemzeti társfinanszírozás nélkül) több mint 70%-át jövedelemtámogatásra fordítják. Az EU többéves pénzügyi keretében a 2023-2027-es időszakban 264 milliárd eurót különítettek el a KAP számára. Részletesebben, a közvetlen támogatások 24%-a ökológiai gazdálkodási programokra irányul, amelyek célja az éghajlatváltozás hatásainak enyhítése és a környezetvédelem, 52%-a az alapvető jövedelemtámogatást szolgálja a fenntarthatóság érdekében, 12%-a kötött jövedelemtámogatásra fordítódik, a fiatal gazdálkodók teljes jövedelemtámogatása csupán a közvetlen támogatások 2%-át teszi ki, míg a maradék 10% kiegészítő újraelosztó jövedelemtámogatás fenntarthatósági célokra irányul (Európai Bizottság, 2023).

Ezért az EU-nak megfelelő eszközöket kell találnia a KAP hatékony végrehajtásának kezelésére. Az új KAP bevezetésével párhuzamosan az EU egy új Teljesítmény Monitorozási és Értékelési Keretrendszert (PMEF) is javasolt, amely elősegíti a KAP Stratégiai Terv végrehajtásának nyomon követését és értékelését. Ebben a keretrendszerben több kulcsfontosságú teljesítménymutatót határoztak meg, együtt a kimeneti, várható eredmény- és hatásmérföldkövekkel, amelyek összhangban állnak a 2023-2027-es KAP célkitűzéseivel (Giuliani & Baron, 2023).

Ezen túlmenően meghatározták az adatgyűjtés, tárolás, teljesítményjelentés, ex-ante, interim és ex-post értékelési eljárásokat is. Nyilvánvalóvá válik, hogy az EU számára elengedhetetlen a KAP végrehajtásának folyamatos monitorozása a siker biztosítása érdekében. Az aktív és hatékony monitoring garantálja, hogy a KAP stratégiai céljai ne csupán kitűzött irányelvek

maradjanak, hanem valóban időben, elszámoltatható módon és átláthatóan valósuljanak meg. Ezek az értékelések segítenek az esetleges hiányosságok azonosításában, és előmozdítják a KAP Stratégiai Terv folyamatos fejlesztését. A PMEF-en keresztül az új KAP továbbra is hozzájárul az Unió agrárszektorának fenntarthatósági és versenyképességi céljaihoz. A hatékony teljesítménymenedzsment folyamatok kulcsfontosságú eszközei a KAP hosszú távú sikerének a kívánt társadalmi-gazdasági és környezeti eredmények elérésében (Overmars et al., 2013).

Jelen kutatás célja összhangban áll a PMEF célkitűzéseivel, amely azt támogatja, hogy a rendelkezésre álló forrásokat a lehető leghatékonyabban használják fel és monitorozzák a KAP versenyképességi céljainak elérése érdekében. Ezt úgy teszi, hogy bibliometriai elemzés alapján feltérképezi az irodalomban megjelenő követelményeket, előrevetítve a KAP előtt álló kihívásokat, és azonosítva több stratégiai irányt az EU agrár-környezeti politikai döntéshozatalához. Az elemzések újdonságértéke több szempontból is megközelíthető. Egyrészt a 2023-2027-es programozási időszak önmagában is új megközelítéseket igényel, hiszen az EU tovább finomította társadalmi-gazdasági és környezeti követelményeit, amelyeket a KAP is tükröz, különös tekintettel a versenyképesség új értelmezésére. Másrészt módszertani szempontból is újdonságnak tekinthető az empirikus megközelítés, amely a legfrissebb, 2023 utáni KAP-versenyképesség kapcsolatot elemző szakirodalomra koncentrál, így követve az akadémiai érdeklődés legújabb irányait. Az időbeli határolás lehetővé teszi a múlt és jövő világosabb elkülönítését.

3. Anyag és módszertan:

3.1. Heves vármegye bemutatása

Heves vármegye Magyarország északkeleti részén található, az Észak-Magyarország régió egyik fontos közigazgatási egysége. Területe változatos domborzati és természeti adottságokkal rendelkezik, melyek meghatározzák gazdasági és társadalmi életét. Heves vármegye székhelye Eger, amely egyben a megye legnagyobb városa is, jelentős kulturális és történelmi központ.

A vármegye közigazgatásilag több járásra tagolódik, amelyek helyi központként működnek, és ellátják a térség igazgatási feladatait. A legjelentősebb járasok közé tartozik az Egri járás, amely magában foglalja a megye székhelyét és környékét (1. ábra). Emellett fontos még a Gyöngyösi járás, amely a megye déli részén fekszik, valamint a hatvani járás, amely Heves megye délnyugati részén helyezkedik el. A másik járás a Pétervásárai, amely főként kisebb településekből áll, jellemzően vidéki jellegű. Ezek a járasok biztosítják a helyi lakosság számára a közigazgatási, oktatási és egészségügyi szolgáltatásokat, valamint a térségfejlesztési lehetőségeit.

1. ábra: Heves vármegye közigazgatási beosztása

(Forrás: <https://www.info-kozpont.hu/heves-megye/>)

Heves vármegye gazdaságában az agrárium kiemelt szerepet játszik. A megye természeti adottságai lehetővé teszik a változatos mezőgazdasági tevékenységek folytatását. Az egyik legfontosabb ága a növénytermesztés, amelyben jelentős a szántóföldi növények termesztése, különösen a gabonafélék. Emellett a zöldség- és gyümölcsstermesztés is fontos szerepet kap, különösen az egeri és a gyöngyösi térségben. A szőlőtermesztés különösen híres a megye déli részén, Eger környékén, amely nemcsak a helyi borászat alapja, hanem az ország egyik jelentős bortermelő vidékének számít. Az egeri borvidék a minőségi borairól ismert, és turisztikai vonzerőt is jelent. Az állattenyésztés szintén fontos ágazat Heves vármegyében. A sertés- és baromfityésztés mellett jelentős a szarvasmarha-tenyésztés is, amely elsősorban a tej- és húsipari feldolgozás alapját képezi. A vidéki települések mezőgazdasági termelésében meghatározó szerepet töltenek be a családi gazdaságok és a kisebb termelői egységek, amelyek hozzájárulnak a helyi élelmiszerellátáshoz és foglalkoztatáshoz is.

3.2. Módszertan

3.2.1. Primer kutatás

Diplomadolgozatom elkészítése során alkalmaztam, mind primer, mind szekunder kutatási elemeket. Primer kutatásom abból tevődött össze, hogy Heves vármegyében mezőgazdasági termelést végző gazdák számára között egy online kérdőívet dolgoztam ki és osztottam meg.

A kérdőívben több kérdést tettem fel, amelyek egy része magában foglalta, hogy milyen ágazatban érintett a kitöltő (Szántóföldi növénytermesztés, Szőlő ágazat...stb.) illetve, hogy milyen támogatásokat vettek igénybe (AKG, ÖKO, AÖP ...stb.), és további kategorizálási kérdéseket akár területméret, és hogy mióta foglalkozik mezőgazdasággal. A kérdőív további részei több téma köré épül egyrészt magával a termeléssel kapcsolatos problémáikat, amik az utóbbi időben szembesültek, a támogatásokkal, és azzal kapcsolatos ügyintézés (Kérelmek leadása, ellenőrzések ...stb.). Továbbá a Közös Agrárpolitikával kapcsolatos véleményükről, és esetleges meglátásaikról milyen változásokat kedvezményeznének, ha lenne rá lehetőségük. **A kérdőívet kitöltő emberek száma 85 volt**, ami az alapsokaságnak, vagyis a Heves vármegyében Mezőgazdasági tevékenységet végző embereknek 1,35%-a. A Központi Statisztikai Hivatal 2023-as kimutatása szerint ugyanis 6292 gazdaság volt a vármegyében. A válaszadók köre tehát egy nagyon kicsi szeletét képezi a Heves vármegyében mezőgazdálkodással foglalkozóknak, viszont elmondható, hogy minden ágazatból töltötték ki, ezáltal valamelyest minden ágazatnak a problémáiba betekintést nyertem. A kérdőívemből megkapott válaszok alapján az IBM SPSS Statistics program 25-ös verziójában különböző

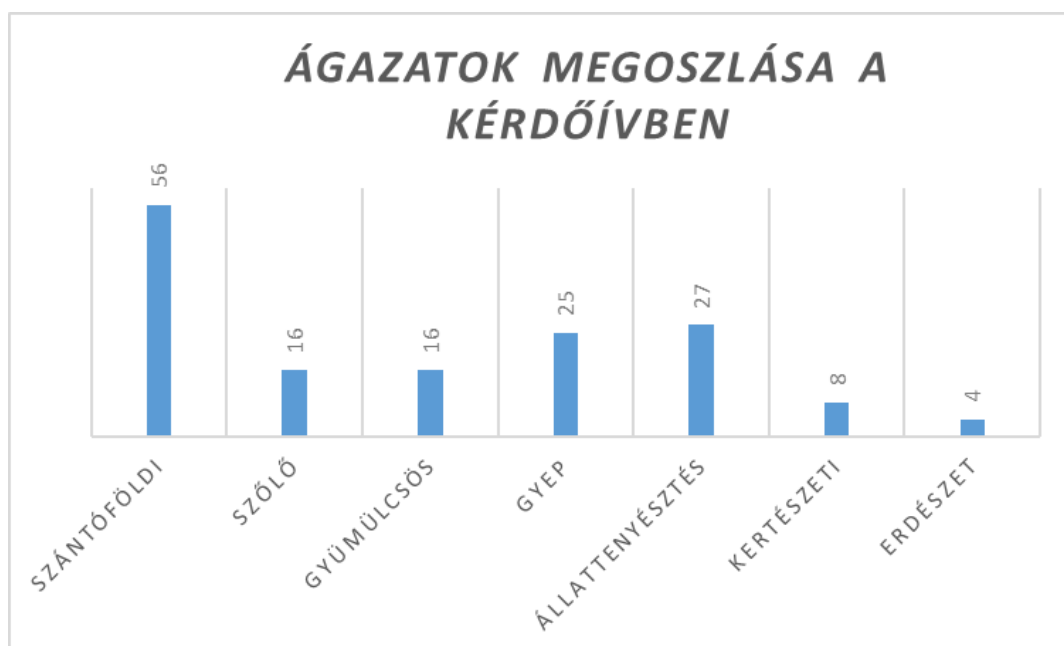
számításokat és elemzéseket végeztem, pontosabban keresztábrás elemzéseket, amelyekhez kapcsolatosan Khi-négyzet számítás is végeztem, az alap számításokon kívül.

Ahogy már ebben a fejezetben is említettem, a kérdőívet Heves vármegyei gazdálkodók töltötték ki, számszerűen 85 fő, akik között mindegyik nagy mezőgazdasági ágazat (szántóföldi ágazat, szőlőágazat ... stb.) szerepeltette magát. Ebből az okból adódóan – attól függetlenül, hogy viszonylag kevés a kitöltők száma – betekintést tudtam nyerni minden ágazat általános problémáiba.

Az alábbi oszlopdiagramon (2. ábra) jól látható, hogy számszerűen mennyi ember jelölte meg az agrárszektor bizonyos ágazatait - bár itt vannak átfedések némely ágazatoknál, mint például az állattenyésztés, és a gyepgazdálkodás, mivel e két ágazat szoros kapcsolatban áll a legeltetés miatt.

2. ábra: Ágazatok megoszlása a kérdőíves kutatás válaszadói körében

(Forrás: Saját szerkesztés kérdőíves kutatás alapján, 2025.)

Ahogy azt már korábban is hangsúlyoztam a diplomadolgozatomban, a gazdák és a mezőgazdasági termelést végző vállalatok elengedhetetlenek az emberi társadalomnak, az emberi faj létének az élelmiszerelőállítás miatt. Azt alátámasztandó, hogy a kitöltők megfelelő merítést tudnak adni az egész sokaságból még egy számszerű adatot mutatva a következő táblázatokban látható lesz egyrészt az, hogy milyen régóta tevékenykednek, mint mezőgazdasági termelő, és hogy mekkora területen gazdálkodnak.

1. táblázat: A kitöltők megoszlása az alapján, hogy mióta végeznek mezőgazdasági termelést
(Forrás: Saját szerkesztés kérdőíves kutatás alapján, 2025.)

Hány éve foglalkozik mezőgazdasággal?	
kevesebb, mint 1 év	6
1-5 éve	12
5-10 éve	10
10-20 éve	19
20-30 éve	21
Több mint 30 éve	17

Mint ahogy az 1. Táblázaton is látható az általam készített kérdőívben (**Aminek a kérdései láthatóak az 1. számú mellékeltében**) megadott válaszokból mindegyik kategóriára jött válasz, annak ellenére hogy a mai tanulmányok azt mutatják, hogy a gazdálkodók nagy része az idősebb korosztályból adják ki az összes gazdálkodók jelentős mennyiségét, és a fiatalabb generációk kisebb mértékben végeznek mezőgazdasági munkákat, mindazonáltal a kérdőívemet kitöltő emberek egy vegyes megoszlást mutatnak minden korosztályból. Ezen adatok alapján egy szerteágazó elemzés lebonyolítható, ennyi ember véleménye és kérdésre adott válaszai alapján is.

3.2.2 Szekunder kutatás:

Szekunder kutatásomat a témában megjelent külföldi és hazai cikkek, valamint a vonatkozó jogszabályok áttanulmányozása jelentette. A jogszabályok áttanulmányozása után, a már leírt tanulmányokban megismerhettem a cikkek álláspontjait és hipotéziseit, valamint hogy milyen adatok alapján kerültek alátámasztásra. Az elmúlt években a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által a mezőgazdasági termelés vonatkozásában publikált adatsorainak az áttekintését végeztem el, ezek között kiemelten foglalkoztam az agráriumban foglalkoztatottak létszámával.

4. Eredmények és értékelésük:

A kérdőíves vizsgálatom eredményeinek ismertetését az általam legfontosabbnak tartott kérdések kiemelésével szeretném bemutatni. Kutatási hipotézisem szempontjából meghatározó volt az a kérdés, hogy „Véleménye szerint versenyképes tudna lenni a mezőgazdasági vállalkozása/gazdálkodása támogatások nélkül?” Amelyhez kapcsolatosan ennek a kérdésnek a körülményeit a következő kérdésekre adott válaszokkal tudták részletesebben megindokolni:

- **Ha a nem választ jelölte meg, kérem, írja le, hogy miért gondolja ezt!**
- **Melyik pontján/pontjain módosítana a KAP-nak?**

Ezt a két kérdést tartottam a legfontosabbnak a kérdőívben, ugyanis ezeknél a kérdéseknél a gazdálkodók szövegesen kifejezhetik gondolataikat a KAP-ról, és a támogatási rendszerről. A válaszok olyan témakörökre irányultak, amelyek lehetővé tették azok csoportosítását és kategóriák kijelölését: „**Ha a nem választ jelölte meg, kérem írja le, hogy miért gondolja ezt?**” kérdés esetében nyolc kategóriába lehet sorolni az adott válaszokat, amíg a „**Melyik pontján/pontjain módosítana a KAP-nak?**” kérdésnél pedig kilencre. A továbbiakban a két kérdésre adott válaszokban kerestem az okokat, hogy milyen problémák azok a tényezők, amik legjobban megviselik a gazdákat, és milyen esetleges megoldásokat javasolnak ők ezeknek a problémáknak a megoldására. Így ebben a fejezetében a diplomadolgozatomban szeretném feltárni az ezen kategóriákban mélyebben rejlő gondokat és esetleges megoldásokat találni rájuk. A gazdák által megadott válaszok alapján feltártam, hogy hogyan értékelik a KAP-ban foglalt célokat, és hogy milyen véleménnyel vannak azon programok iránt, amiken keresztül el akarják érni céljaikat.

4.1. Versenyképes tudna lenni a gazdálkodó Támogatás nélkül?

Ez egy központi kérdés volt a kérdőívben, mivel az Európai Unió Közös Agrárpolitikájában lefektetett alap célok között szerepel „**A mezőgazdasági termelők méltányos jövedelem biztosítása**”, ami köré a hipotézisem is épül. Mert ha a gazdák támogatás nélkül nem tudnak versenyképesek lenni, akkor ezzel kapcsolatban alapvető probléma van. A kérdőívet kitöltők gazdák a következő ábrán látható megoszlásban válaszoltak az alábbi kérdésre.

3. ábra: Gazdák válaszai a kérdésre, hogy versenyképesek tudnának-e lenni támogatás nélkül?

(Forrás: Saját szerkesztés kérdőíves kutatás alapján, 2025.)

Mint ahogyan a 3. ábrán is látható több mint a kitöltők 71%-a azt a választ adta, hogy nem tudnának versenyképesek lenni. Nem válasz esetén beletettem a kérdőívbe egy kifejtős kérdést, hogy miért gondolják ezt. Mivel a kitöltők közül 60 ember fogalmazta meg szövegesen gondolatait, hogy miért nem tudnának versenyképesek lenni, ezért ezen elemzés megkezdésekor elsődlegesen kategorizáltam a válaszokat, és 8 kategóriára tudtam csoportosítani ezeket a válaszokat, amelyeket a következő táblázat mutatja csökkenő sorrendben.

2. táblázat: Válaszkategóriák válaszadatokkal

(Forrás: Saját szerkesztés kérdőíves kutatás alapján, 2025.)

Kategória	Válaszok Száma
1. Infláció, árnövekedés és piaci bizonytalanság	15
2. Támogatás nélkül nincs nyereség	12
3. Magas költségek és alacsony felvásárlási árak	11
4. Földbérlet és földtulajdon problémák	5
5. Versenyképességi hátrány külfölddel termelőkkel szemben	5
6. Időjárás és természeti tényezők (aszály, éghajlat)	4
7. Támogatás, mint stabilizáló tényező	4
8. Rendszerszintű torzulások / igazságtalanságok	4

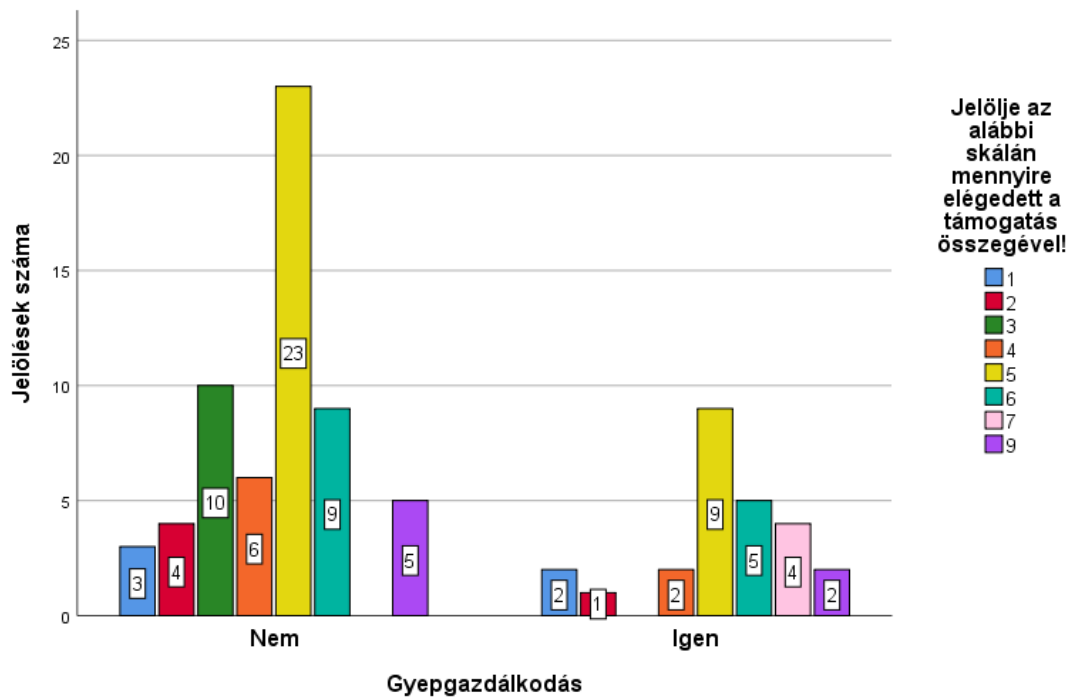
Mint ahogyan a 2. számú táblázaton is megfigyelhető három darab kiemelkedő számú válaszkategóriát kaptam. Egyrészt a támogatás összegével való elégedetlenséget - ezen válaszoknál egyértelműen az látszik, hogy a támogatási összeg vonatkozásában nem elégedettek. Holott a másik kettő válasznál, amit adtak a kitöltők jól megfigyelhető az, hogy az aktuális problémákkal (mint például a több éve tartó aszályal való töretlen küzdelem, vagy az értékesítési és vásárlási nehézségek) is kimutatható, hogy a gazdák az aktuális negativitásokkal is meg kell, hogy küzdjenek, és hogy a napjainkban igencsak nagy gondot okozó infláció kedvezőtlen hatásai erőteljesen érvényesülnek. Természetesen ez az információ, miszerint az infláció egy ágazatot komolyan érint, nem meglepő. Azonban elmondható, hogy az agráriumot fokozottan érinti pl. a különböző vegyszerek és egyéb készítmények útján, vagy vetőmag/csemete miatt, és ha a termelésnek a különböző elemét az ember végig gondolja, összességében jócskán megterhelik a termelőt. De ez csak egy aspektusa az agráriumnak, amivel az elmúlt években szembesülnie kellett a gazdálkodóknak, az éghajlatváltozásról nem is beszélve. Egyúttal, ha ennek a két nagy változónak nézzük azt a részét, hogy együttesen milyen negatív hatásuk van a mai gazdaságra, azt nehéz szavakba önteni. Gondoljunk csak bele, ha egy gazda próbál az éghajlatváltozásnak megfelelő gyakorlatokat, és eszközöket behozni a gazdaságába, példának okáért egy gyümölcsösbe egy öntöző rendszert, azzal kell szembenéznie, hogy az öntözőrendszer beruházásának ára is exponenciálisan nőtt meg az évek során. Ezentúl az elmúlt évek során majdnem mindegyik agrárágazatnak a termeléssel járó költségei megnövekedtek, miközben a bevételeik nem igazán emelkedtek ilyen mértékben. Igaz ugyanakkor (a 3. ábrán jól látható módon), hogy a kitöltők 29%-a azt nyilatkozta, hogy **igen, versenyképesek tudnának lenni.**

Ennél a megállapításnál fontosnak tartom megemlíteni, hogy az ebbe a 29%-ba tartozó gazdák közel 80%-a nagy méretű gazdának/termelőnek minősül, akik a nagy területméret miatt fokozottan érzékelik az alapköltségek növekvő árat, ugyanakkor a nagyobb területméret miatt logikusan többet tudnak termelni, és ezen termelők esetében többször van lehetőség betárolásra a nagyobb értékesítési volumen miatt. A maradék 20%-nál pedig azt lehet elmondani, hogy főként olyan ágazatokból adták ezt a választ, akik csak egy olyan ágazatban érintettek, aminek aránylag kevés a termelési költsége, itt elsősorban a gyeplévesítésről van szó. Mivel, ha állatlegeltetést nem csinálnak, hanem csak kaszálják és értékesítik a kaszálékot/bálákat az jócskán csökkenti a termelési költségét, és nem követel annyi tápanyagutánpótlást (műtrágya, talajkondicionáló szerek...stb.) sem, ami szintén enyhíti a termelők költségein. Ráadásul összességében az összes megkérdezett ágazat közül a gyeplévesítésről foglalkozó gazdák jelölték a

kérdőívben a legnagyobb mértékben, hogy elégedettek a támogatás összegével. Ezt a megállapítást az IBM SPSS programban egy Khi-négyzet számítással is alá tudtam támasztani (4. ábra).

4. ábra: A mezőgazdasági támogatásokkal kapcsolatos elégedettség a gyepgazdálkodásban érintett és azzal nem foglalkozó gazdálkodók körében

(Forrás: Saját szerkesztés kérdőíves kutatás alapján, 2025.)

E kérdésre adott válaszok alapján a gyepgazdálkodásban érintett válaszadók voltak a leginkább pozitívak a támogatás összegének megítélése kapcsán, amit a keresztábra elemzés során a Khi-négyzet próba is igazolt ($\chi^2=14,621$; $df=7$; $p=0,41$). Ezen adatok alapján elmondható, hogy a gyepvel foglalkozók azok, akik leginkább elégedettek a támogatással is, meg az is, hogy őket nem érintik olyan mértékben az infláció és az értékesítés nehézségei.

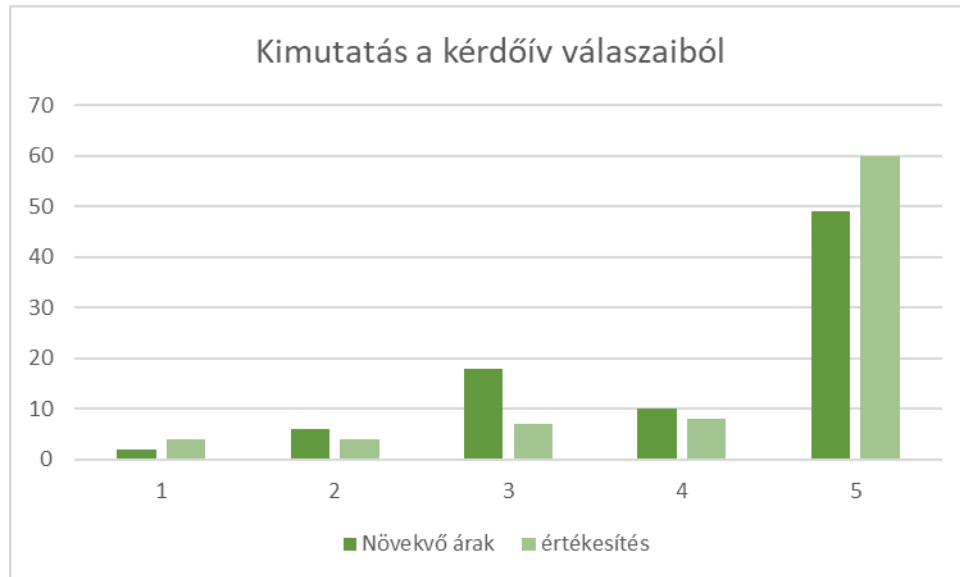
A következő felsorolásban felsoroltam a kérdőívemben vizsgált nehézségek:

- növekvő árak (pl.: vetőmag, műtrágya árak...stb.)
- betegségek (pl.: száj és körömfájás...stb.)
- értékesítés
- adminisztrációs nehézségek (kérelmek benyújtása, adózás ...stb.)
- digitális technológiák alkalmazása (Mobil Gazda alkalmazás...stb.)

Az 5. ábrán az a két nehézség re adott válasz látható, amit a válaszadók leginkább jelölték a skálán a legroszabbra.

5. ábra: Kimutatás a gazdálkodás során felmerülő nehézségekről

(Forrás: Saját szerkesztés kérdőíves kutatás alapján, 2025.)

Ezen problémákra adott válaszok is megerősítik az eddig megállapítottokat, mivel a legkiemelkedőbb válaszok az értékesítéssel, és az inflációval kapcsolatosak. Viszont a válaszadók között megjelenik még a segéd munkások foglalkoztatása is, mivel vannak olyan ágazatok (pl. szőlő- és gyümölcsstermesztés), amelyek fokozottan érintettek ezzel a problémával. Bár a segédmunka többször, rövid ideig érintik ezen ágakat (szüretkor...stb.), ugyanakkor a segédmunka képes jelentősen megnehezíteni a gazdák gondjait, mivel alpból nehéz találni megfelelő segédmunkaerőt, a munkavégzés során pedig további problémák merülhetnek fel.

Áttérve a támogatási összeggel való elégedettségre, amit gyakran hallhatunk napjainkban, miszerint a gazdák nem elégedettek és növelni kellene, mert nem megfelelő összegű.

Ahogy a 6. ábrán is látható a gazdálkodók nagyobb mértékben semlegesén ítélték meg a támogatás összegét. Ezt több tényező alapján nézhetjük, hiszen a minden támogatást máshogy kell megközelítenünk, de az alapvetés az, hogy a támogatások területmért alapján kerül megadásra. Bár az alaptámogatással mindenki rendelkezik, aki nyújt be Egységes Kérelmet, és ezen támogatáson kívül a többi támogatás az kétféle úton kapható meg. Az újraelosztó támogatás (másnéven: CRISS) amitben a kis- és közepes méretű gazdaságok részesülhetnek

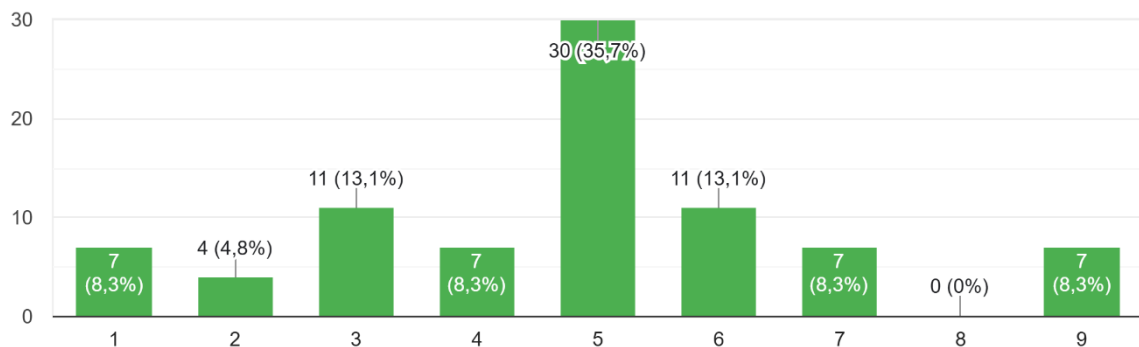
bizonyos területmértékig. A többi viszont az Egységes Kérelem benyújtásakor vállalható (pl.: AÖP, Termeléshez kötött támogatások), és amiket igazolni is szükséges, olyan esetekben, ha ellenőrzésre kerül a gazdálkodó. Az igazolás ezekben az esetekben többnyire Gazdálkodási Napló, és számlá alapján történik, bár itt az ellenőrzésnél a Heves Vármegyei Kormányhivatal Agrár-, és Vidékfejlesztést Támogató Főosztályának munkatársai végeznek el egy helyszíni szemlét, amikor meg is állapítják, hogy valóban az a növénykultúra található meg a területen, amit az Egységes Kérelemben benyújtottak. Továbbá vannak olyan támogatások, amikhez előbb egy támogatói okiratot szükséges szereznie a támogatást igénylő gazdának, és ezt követően tudják azokat megigényelni (ilyen támogatások az AKG, ÖKO...stb.).

6. ábra: A támogatás összegével való elégedettség mértéke

(Forrás: Saját szerkesztés kérdőíves kutatás alapján, 2025.)

jelölje az alábbi skálán mennyire elégedett Támogatás összegével

84 válasz

A támogatásokat tehát különböző módon lehet megigényelni, amelyet követően itt fontos megemlíteni, hogy mindegyik más, és más összeggel rendelkezik, amennyiben a jogosultak teljesítik a vállalásokat. Ebből adódóan a támogatás összegével kapcsolatban nehéz egyértelműen megmondani, hogy a gazdák egyértelműen elégedettek a támogatás összegével, mivel egy csak Területalapú támogatást (BISS) igénybe vevő gazda, és egy több fajta támogatást igénybe vevő nem kap azonos összegű támogatást, ami torzíthatja az elégedettség vizsgálatot a támogatással kapcsolatban.

Összeségében a kérdőív válaszai, és azok elemzése során feltárásra került, hogy mik azok a problémák, amik érzékenyen érintik a gazdákat az elemzések során kiderült, hogy a kitöltők szerint az infláció, és az értékesítés a két legfőbb probléma, ami érinti őket.

4.2. Melyik pontján/pontjain módosítana a KAP-nak?

Diplomadolgozatom ezen alfejezetében a szerintem második legfontosabbnak minősülő kérdés válaszainak az elemzésével foglalkozom. Ahogyan az előző fejezetben, itt is a szöveges válaszok kategorizálására tettem kísérletet, hogy milyen csoportok alakíthatók ki a válaszok alapján ezen kérdésnél.

3. táblázat: Kérdésre adott válaszok kategóriái

(Forrás: Saját szerkesztés kérdőíves kutatás alapján, 2025.)

Kategória	kategóriába eső válaszok
Támogatások összege növelése	11
Szerkezeti / szabályozási változtatások	5
Piaci, árstabilitási és válságkezelési javaslatok	5
Fiatalközvetítés / kezdő termelők támogatása	5
Adminisztráció / szabályok / ellenőrzés	3
Munkahelyteremtés / vidékfejlesztés	1

Ennél a pontjánál a kérdőívben erőteljesebben jelenik meg a válaszadóknál az általános, és leggyakrabban előforduló módosításra való nyilatkozat, vagyis a **Támogatási összeg megnövelése**. Bár ennél a kategóriánál megemlíteném, hogy a válaszadók nagy része itt specifikusan javasolná a támogatási összeg növelését, például a szőlő ágazathoz tartozó támogatások összegének növelését. Illetve a kitöltők egy része a **Fiatalközvetítés/kezdő termelők támogatásának növelését** írta le. Ezt a pontot azért szedtem külön, mivel a válaszadók itt nem egy pénzügyi növelést említettek, hanem hogy olyan fajta intézkedések és lehetőségek kialakítását kezdeményeznék, amelyekben a kezdő gazdák tudnának területekhez

jutni, hogy tudják bővíteni a gazdaságiakat, hogy ténylegesen önállóan tudjanak a termelésbe belekezdeni.

A **szerkezeti/szabályozási változások** és **adminisztráció/szabályozás/ellenőrzés** kategóriái igen is közel állnak egymáshoz, mivel mind a kettőben magának a KAP-nak a jogszabályaival kapcsolatos érintettség fogalmazódik meg, az ahhoz tartozó adminisztrációs, és a támogatásokhoz tartozó ellenőrzési metódusok által. Azonban mégis a kettő kategória szétszedése mellett döntöttem, ugyanis a szabályozási metódusokhoz kapcsolódók magához a KAP-hoz és a hozzá tartozó támogatások szabályrendszeréhez társulnak. A megfogalmazott válaszok közül itt kiemelnék egyet: „**Nem minden szabály életszerű, mintha nem szakmabeliek írtak volna**”. Ezt a gondolatot a gazdák sokszor fogalmazzák meg kritikaként, azonban itt is meg kell jegyezni, hogy nem minden gazdaság rendelkezik ugyanazokkal az attribútumokkal, ezáltal nem lehet minden egyes gazdaságnál ugyanazokat a gyakorlatokat behozni. Ezt alapvetően befolyásolhatja a területméret, domborzati és éghajlati eltérések is lehetnek akár országon belül is. De a KAP-ban előforduló legtöbb szabályrendszer mégis megpróbál minden azonos kategóriába eső növénykultúrát egyként kezelni és ugyanazokat a tilalmakat meghatározni, pedig ezek a tilalmak sokszor inkább negatívan képesek hatni a termelésre. Példának okáért Agrár Környezetgazdálkodásban (AKG támogatás vonatkozásában) ha a gazdálkodó egy gyepet és egy lucerna tábláját is belevonja, nem végezhet rajtuk kaszálás a gyep tekintetében május 1-ig, a lucerna esetében pedig július 1-től van csak engedélyezve a kaszálás. Miért is probléma ez? Ha megtekintjük az elmúlt évek időjárási körülményeit, ezek növényi kultúrák nehezen bírták a száraz időjárást. Különösen a lucerna esetében van ez így, amit fenn kell tartani a gazdálkodónak az AKG teljes időszakában, és mivel egy vetett kultúráról beszélünk, a száraz időjárás nem kedvez neki igazán. Valamint ezen termelők nagyobb részét állattenyésztéssel is foglalkoznak, így nem csak azért szükséges a lucerna termesztése mivel támogatást kap rá, hanem az állatállományának az ellátása sem másodlagos szempont, és a gyep vonatkozásában is egy felsült gyepnek a kaszálásánál nem sok minőségi kaszálék begyűjtése valósítható meg.

Az **adminisztráció/szabályozás/ellenőrzés kategóriában** volt pár észrevétel, ami magával az ellenőrzésekkel kapcsolatos, hogy túlságosan is kemény ellenőrzési módszerek vannak, illetve, hogy az egész támogatási rendszer is egy kicsit átláthatatlan, és hogy szükséges lenne egy egységes oktatási rendszer minden egyes egységes kérelem beadásakor. Eme két gondolat esetében hasonlóságot vélek felfedezni, hogy a gazdálkodóknak tényleg szükséges lenne

minden egyes évben egy összefoglaló oktatást tartani az Egységes Kérelem beadása előtt, hogy milyen esetleges változások következtek be az elmúlt évhez képest. Ennek ellenére fontos kiemelni, hogy a Falugazdász iroda munkatársai igen felkészültek ezen a téren. Azonban a gazdák átlagéletkorát ismerve az nem egy meglepő dolog, hogy az idősebb korosztályba tartozó gazdák nehezebben képesek felvenni a támogatással kapcsolatos ügyintézési procedúráknak a tempóját, és technikáját. Az ellenőrzésekkel kapcsolatos észrevételük, miszerint túlságosan kemény ellenőrzési rendszer van. Ezzel kapcsolatban nem tudom az együttérzésemet kifejezni, mivel, ha vállalatokat teszünk, hogy teljesítsük azokat támogatás fejében, akkor kötelességeink közé tartozik azokat teljesítenünk.

A következő kategória a **Piaci, árstabilitási és válságkezelési javaslatok** kategória vonatkozásában is több válasz érkezett. Többségük arra irányult, hogy az Európai Uniónak szükséges lenne foglalkoznia azzal, hogy több tagállamban a magas infláció komoly gondokat képes okozni a termelők irányában főleg, ha valami olyan ágazatban dolgoznak, amelyek intenzív kultúrának (Kertészet, gyümölcsstermesztés) számítanak, mivel ezekben a beszerzendő csemeték/vetőmagok jelentős infláció mellett extrém mértékben meg tudják növelni a költségeket. De az infláció hatásai nem csak az előbb említett ágazatoknál okoznak hasonló nehézségeket, mivel nem csak a vetőmag/csemeték ára növekszik, hanem a különböző vegyszereké, és egyéb anyagköltségek is emelkedtek az elmúlt időszakban. Nem is beszélve arról, hogy a gépiesítés megnövekedésével, az alkatrész, és üzemanyagárak is érzékenyen érintik a gazdálkodókat.

Utolsóként, de egyáltalán nem elhanyagolható szempontként a **Munkahelyteremtés/vidékfejlesztés kategóriáját** ismertetem, ami ugyan csak egyetlen egy válasszal rendelkezik, a vidékfejlesztési támogatások továbbra is a KAP II. pilléréként szolgálnak. Annak ellenére, hogy a II. pillérben lévő támogatások nagy része is területalapú, és mezőgazdasági termelést elősegítő támogatásokkal teletűzdelt ideérténem az AKG-t, Ökológiai gazdálkodás támogatása (ÖKO), Erdőtelepítési és erdőgazdálkodási intézkedések, F fiatal gazdák induló támogatása, és a Beruházási és innovációs támogatások (pl. gépbeszerzés, öntözésfejlesztés) bár ez az utolsó ez lehet vidékfejlesztésre szolgáló támogatás is, de a legtöbb ezen támogatást igénybe vevő termelő, vagy mezőgazdasági cég ezt nagy részben gépberuházásra fordítják ezt a támogatást. Az egyetlen támogatási forma, ami egyértelműen vidékfejlesztési támogatásnak mondható az a Vidéki vállalkozások fejlesztése, munkahelyteremtés, LEADER program. Mivel a KAP II. Pillérének ez az egyetlenegy

programja tartozik teljesen a vidékfejlesztéshez 100%-ban, elmondhatjuk, hogy komoly hátrányban van a többi támogatási formával szemben. Emiatt teljes mértékben megérthető, hogy a legtöbb vidéki térségben a mezőgazdaság nyer teret és így az agrárium támogatása előnyt élvez. Azonban nem elhanyagolható a vidék fejlesztése sem ugyanis egy optimális fejlesztési programban a vidék infrastruktúráját, és magát a vidékhez tartozó agráriumot együttesen kellene fejleszteni, hogy egy optimális, és sokkal inkább élhető vidéket tudjunk létrehozni. Olyan, ahol nem fenyeget egy falut sem az előregedő társadalom veszélye, mivel folyamatosan áramolnak a településre a fiatalok és a különböző vállalkozások, amelyek munkát és megfelelő bért nyújtanak az ott élőknek.

Ennek az alfejezetnek a címe egy kérdést foglal magába arról, hogy a kérdőívet kitöltő gazdák/mezőgazdasági termelők a KAP melyik pontját változtatnák meg? Mint a válaszokból kiderült egy komplexebb változtatás lenne szükséges a válaszadók szerint, ami összegezni tudná a megfogalmazott többfajta felvetés lényegi elemeit. Véleményem szerint, annak ellenére, hogy kategorizáltam, és sorrendbe állítottam a válaszokat, egyik felvetést sem tekinthetjük elhanyagolhatónak, vagy az egyiket fontosabbnak a másiktól.

5. Következtetések és javaslatok:

A Diplomadolgozatomba foglalt adatok és elemzések körbejárták a kérdőívet megválaszoló gazdák által említett legnagyobb problémákat a Közös Agrárpolitikával kapcsolatban, és hogy az ő véleményük alapján milyen változtatásokra lenne szükség. Mint ahogyan az Eredmények és értékelésük fejezetben is említettem többfajta kérdést tettem fel a gazdáknak, amelyeknek egy része arra irányult, hogy milyen támogatásokat vettek igénybe eddig, és hogy milyen ágazatban végeznek termelést. Másrészt az én kérdőívemben is szerepeltek a megszokott alapkérdések (Hány éves, milyen iskolai végzettségük van ...stb.). A kérdőíves primer kutatásom célkitűzései között szerepelt, hogy megismerjem, a kitöltők véleménye alapján a 2025. évben melyek azok a leginkább kiemelkedő dolgok, amelyek megnehezítik a mezőgazdasági termelést. Annak ellenére, hogy a válaszadók száma relatíve alacsony volt az összes mezőgazdasági termelő számához képest Heves vármegyében, sikerült minden ágazat képviselőitől válaszokat nyernem. Ez a tény, ha nem is nagymértékben, de mindenképp bővítette és javította a kérdőív által nyújtott és elemzésre alkalmas adatok mennyiségét és minőségét.

Az előző fejezetben megismertük, hogy melyek a gazdák legnagyobb nehézségei, és hogy milyen kezdeményezésekkel változtatnának rajta. Ennek a fejezetnek ennél a pontjánál visszautalnék a hipotézisemre **„biztosan a támogatások összegével van az elsődleges gond? Mivel, ha sem a támogatással, sem az értékesítésből származó bevételekkel nem képesek a gazdálkodók megfelelő jövedelemhez jutni, akkor elmondhatjuk, hogy a KAP egyik alap célja, hogy a gazdálkodóknak tisztességes életszínvonalat biztosítson, az nem teljesül.”** Ez volt az alap hipotézisem, amit a diplomadolgozatom kezdetén fogalmaztam meg. Viszont úgy gondolom ez csak a felszíne a problémáknak, amelyeket a válaszok alapján feltártam. Mert ha visszavezetem az előző fejezetben megtárgyalt problémákra, akkor a hipotézisemben megfogalmazott értékesítési probléma csak részben igaz. Mivel, mint ahogy a gazdaság menedzselésének is, az ahhoz tartozó támogatási rendszernek is komplexnek kell lennie. Ami azonban olyan problémákkal van tüzdelve a válaszadók nyilatkozatai alapján, amilyeneknek alapvetően nem szabadna lennie egy ilyen komplex támogatási rendszerben.

A feltárt főbb problémák:

- **Több gazda támogatással tudja esetlegesen plusz jövedelemmel zárni az évet**
- **Infláció hatásainak negatív hatása (ugrásszerű növekedés a termelési árak vonatkozásában)**
- **Az évek óta fennálló időjárási körülmények hatásai (éghajlatváltozás, különösen az aszály,)**
- **Értékesítési problémák**

Ezeket a problémákat az eredmények és elemzésük fejezetben már elkezdtem kifejteni, de ha belegondolunk és végig vezetjük, számos további nehézség adódhat ezekből a problémákból. Ha az infláció hatását nem tudjuk enyhíteni, akkor minden egyes ágazatnak a termelési költsége csak növekedni fog, amely termelési költségeket az aszályos időjárás csak tovább fog fokozni. Amennyiben ezen okok mellett még értékesítési problémák is fellépnek, a termelők nem fognak megfelelő jövedelemhez jutni, és a támogatások igénybevételével is csak nehezen lesznek képesek talpon maradni. A nehézségek „halmozódása” miatt a termelők arra kényszerülhetnek, amennyiben nem tudnak jövedelmet szerezni a mezőgazdasági termelésből, hogy akkor inkább felszámolják a gazdaságukat. Ez a felvetés lényegében a legrosszabb forgatókönyvet jelenti, de abba is gondoljunk bele, hogy a gazdák többsége a családjuk eltartása miatt végzi ezeket a tevékenységeket, és ha nem tudnak jövedelmet termelni, akkor ez az említett lehetőség se kizárt. Egyúttal, ha csökken a termelő gazdák száma, akkor a megtermelt élelmiszerek volumene is fokozatosan csökkeni fog.

Ha a kitöltők által adott esetleges megoldásokat nézzük, és azok alapján próbálunk kialakítani egy stratégiát, akkor egy olyan komplex stratégiát lenne szükséges kidolgozni, ahol nem a támogatások összegének növelésére fókuszálnék, hanem a többi problémának az orvosolására. A gazdák értékesítésének a megkönnyítésén lenne az egyik fő cél. Ezt követően a KAP keretében, vagy állami szinten szükséges lenne egy olyan intézkedés kialakítása, ami segítené a gazdákat az utóbbi éveken át tartó éghajlatváltozással való küzdelemben. Ennek hangsúlyos eleme lehet az öntözés fejlesztése megfelelő technológiákkal és szaktudással társítva, amelyet megfelelő határfokkal képesek alkalmazni a termelők. Emellett fontos szerephez juthat a szárazságtűrőbb fajták alkalmazására való buzdítás is a termelők körében.

Az eddig említett esetleges megoldások véleményem szerint a három legnagyobb problémához kapcsolódnak, amit a válaszadók említettek, bár az ezeken kívüli nehézségek sem maradhatnak

megoldás nélkül. Ilyen például a **generációváltás**, és a fiatal termelőknek saját önálló gazdaság elindítása, valamint annak az esetleges bővítése. A fiatal gazdálkodók nem elhanyagolható tényezői a mezőgazdaságnak hiszen maguk a gazdák is fontos építő kövei társadalmunknak, és hogy ők ezt tovább tudják adni, majd később a fiatalok saját gazdaságukat tudják bővíteni és fejleszteni nekünk feltétlenül szükséges őket segíteni abban, hogy meg legyen nekik minden lehetőség arra, hogy ne hagyják abba a termelést, és előre tudjanak lépni. Így véleményem szerint a fiatal termelőknek a támogatása is szükséges pont abban a gazdasági fejlődésben, ami azt eredményezi majd, hogy a mai mezőgazdasági termelők száma növekedjen és ne tűnjenek el gazdaságok.

Az eddigiekben már ismertetett javaslatok mellett még egy javaslat fogalmazódott meg bennem a kutatás folyamán, ami a gazdák tájékoztatásával kapcsolatos. Ezt a kitöltők is említették a kérdőívben adott válaszaikkal, hogy a támogatásokkal kapcsolatban fokozottabb tájékoztatásra lenne szükség. Ezirányú felvetésem, hogy a falugazdász irodák, vagy egyéb támogatással foglalkozó hivatalok (Államkincstár, Kormányhivatalok...stb.) minden évben tarthatnának egy tájékoztatást az Egységes Kérelmek leadása előtt, és születhetnének olyan gazdafórumok, ahol közösen az adminisztratív munkát végzőkkel, együttesen tudnák megérteni az új szabályozásokat, vagy ki tudnák fejezni a véleményüket. Ez talán pozitívan hatna, mind a gazdák, mind az adminisztratív feladatokat végzők munkájára. Ezáltal ugyanis a gazdák egyrészt tájékozottabbak lehetnének az esetleges támogatásokkal, kötelezettségekkel kapcsolatban, másrészt az adminisztratív munkát végző emberek zökkenőmentesebben tudnák végezni a munkájukat.

Utolsóként, de továbbra sem elhanyagolhatóként említem a vidékfejlesztéssel kapcsolatos meglátásait a kitöltőknek, mivel a vidékfejlesztési támogatások továbbra is a KAP II. pilléréként szolgálnak. Ugyan a II. pillérben lévő támogatások nagy része is területalapú megközelítést alkalmaz és mezőgazdasági termelést elősegítő támogatásokkal teletűzdelt, részét képezi a Vidéki vállalkozások fejlesztése, munkahelyteremtés és a LEADER program is. Mivel a KAP II. Pillérének ez az egyetlen egy programja tartozik 100%-ban a vidékfejlesztéshez, elmondhatjuk, hogy napjainkban nagy hátrányban van a többi II. pilléres támogatással szemben, mind népszerűség, mind kihasználás szempontjából. Ezeket nagyrészt csak a LEADER csoportok használják, és azok sem mindig a leghasznosabb módon. Meglátásom szerint pedig a területalapú támogatások mellett a vidék és az infrastruktúrájának

fejlesztése nagyobb szerepet kellene, hogy kapjon, ami ennek a II. pilléres elemnek az újra gondolását és esetleges kibővítését veti fel.

A hipotézisemre visszatérve: csak részben igaz a felvetésem, mivel mint ahogyan egy gazdálkodó tevékenysége sem egyrétű, nem egyetlen probléma okán nem elégedettek a gazdálkodók. Rájuk is fokozottan hatnak a mai világunkat érő nehézségek, és ezáltal nem egy válasz létezik az ő problémájukra. Nem csak az értékesítés a probléma forrása, és az eddig felsorolt megoldások is csak elméletieknek minősülnek. Véleményem szerint szükséges lenne egyrészt a különböző támogatással foglalkozó szervezeti egységek, és a termelők között létrehozni egy olyan fórumot/rendezvényt, aminek keretein belül a gazdák képesek lennének továbbadni az őket érintő negatívumokat, majd ezt még tovább vinni felsőbb szintekre, hogy esetleges változtatások realizálódjanak, még ha csak állami szinten is. Mindenképp fontosnak tartom a gazdák bevonását egy ilyen kezdeményezésbe, mivel mint ahogyan többször is említettem a Diplomadolgozatom folyamán a gazdák, akik mezőgazdasági termeléssel gyarapítják társadalmunkat, társadalmunk „építő kövei”. Így nem elhanyagolhatók az általuk megfogalmazott vélemények és meglátások.

6.Összefoglalás:

Kutatási tapasztalataim alapján megfogalmazhatom, hogy az agráriummal és az agrártermékekkel vidékfejlesztési szempontból mindenképp foglalkozni szükséges. Az ugyanis megkérdőjelezhetetlen tény, hogy ezek a tevékenységek a vidékkel szoros kapcsolatban állnak. Ezentúl az is elmondható a mezőgazdaságról, hogy sokrétű termelési formát végez, az élelmiszercélú és az ipari felhasználású termékek előállításán felül. Ezért az agráriumot nevezhetjük multifunkcionális ágazatnak is, mert egyrészt, mint említettem fő célja a termékek (kultúrnövény, vagy állatieredetű termékek) előállítása, másrészt foglalkoztatási szempontból sem elhanyagolható, mert több ágazat (pl. kertészet, állattartás) erős segédmunka igényben, mivel több munkafolyamatnál nem lehetséges a gépiesítés. Éppen ezért és több más ok miatt is egy vidékfejlesztési, vagy csak egy egyszerű, egységes fejlesztési stratégia kialakítása komoly nehézségekbe ütközik. Ugyanis az egyes ágazatokon belül igen sokszínű tevékenységek különíthetők el, ami egyaránt igaz a természetett növények és a tenyésztett állatok körére, valamint az azokhoz kapcsolódó termesztés- és tartástechnológiákra.

A mezőgazdaság, mint ágazat összetettsége és a társadalmi, gazdasági és környezeti kapcsolatrendszere miatt rendkívül nehéz kialakítani egy Közös Agrár Politikához hasonló stratégiai tervet részleteiben kidolgozott célkitűzésekkel együtt. Diplomadolgozatom Szakirodalmi áttekintés fejezetében a kezdetektől egészen napjainkig vezettem végig a Közös Agrárpolitika fejlődését. Ebben a fejezetben is jól látszik, hogy mennyi felkészült szakember több évtizedes munkája vezetett az agrárium támogatási- és szabályozási rendszerének mai állapotának eléréséhez. Azonban az általam végzett vizsgálat alapján a jelenlegi agrártámogatási rendszer rendelkezik néhány hiányossággal, vagy olyan pontokkal is, amelyek nem teljes mértékben találkoznak a gazdálkodók igényeivel és elvárásaival. Ezeket az anomáliákat a jövőben szükséges lesz orvosolni, azt nem is említve, hogy a kérdőíves vizsgálatom minden bizonnyal ezeknek a problémáknak csak egy részét volt képes feltérni. Az általam megosztott kérdőív válaszadóinak száma (85 fő) ugyanis Heves vármegye összes gazdálkodójához (6292 fő) képest alig több mint 1%-os részarányt képvisel a 2023.évi KSH Agrárcenzus felméréséhez viszonyítva. Úgy gondolom, hogy a kérdőíves kutatás kiterjesztésével számtalan további meglátás és esetleges javaslat feltárására nyílna lehetőség ezzel a módszerrel, akár a Közös Agrárpolitikával, vagy az egyes támogatásokkal kapcsolatban. Véleményem szerint, ha az Európai Unió, vagy legalábbis Magyarország Agrárminisztériuma, módosításokkal, vagy reformokkal szeretnének élni a KAP-ot illetően, akkor fontos lenne a gazdáknak a véleményét, és meglátásait is alapul venni. Mivel ők alapvető részei a KAP-nak,

és a gazdaságunknak is. A Diplomadolgozatomban többször is hangsúlyoztam, hogy a gazdák az emberi társadalomnak meghatározó „építő kövei”, így nem egy elhanyagolható tényezők. Az aktív bevonásukkal kialakított Közös Agrárpolitika sokkal eredményesebb és egyben „gazda barátabb” lehet. Ami teljesíteni tudja az EU által meghatározott célkitűzéseket, és egyúttal hatékonyan képviselni a gazdák érdekeit. Kutatásom rámutatott arra, hogy az elsődleges probléma nem a támogatások összegének mértékében, hanem a bolygónkra és társadalmunkra ható drasztikus változásokban (ld. éghajlatváltozás, magas és egyenlőtlen mértékű infláció) keresendő, amelyeknek a gazdálkodók hatványozottan ki vannak téve. Ezért fontos lenne, hogy a támogatáspolitikát ezeket a kihívásokat is hatékonyan tudja kezelni. Ugyanakkor arra is figyelemmel kell lennünk, hogy a támogatási rendszer önmagában torzulásokat okoz a támogatást igénybe vevők és azokat nem igénybe vevők között. Meglátásom szerint, ha nem is az Európai Unió szintjén, hanem a tagállamok külön-külön kisebb rendszereket hozhatnának létre az aktuális nehézségek orvoslására külön-külön, amit ugyanakkor az EU is finanszírozna. A szervezeten előállított és értékesített, jó minőségű élelmiszerek megvásárlásával és fogyasztásával pedig a támogatásra fordított kiadásokat meghaladó bevételek folynának be az EU tagországok költségvetésébe. Ezáltal az EU és tagországi gazdálkodóinak, valamint ott élő lakosságnak az életszínvonala is jelentős mértékben emelkedhetne.

7. Irodalomjegyzék

1257/1999 rendelet az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalapról (EMOGA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról.)

2007. évi CLXVIII. törvény az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról szóló lisszaboni szerződés kihirdetéséről

Adams, N., Sans, A., Trier Kreutzfeldt, K. E., Arias Escobar, M. A., Oudshoorn, F. W., Bolduc, N., ... & Smith, L. G. (2025): Assessing the impacts of EU agricultural policies on the sustainability of the livestock sector: a review of the recent literature. *Agriculture and Human Values* 42(1), pp. 193-212.

Becker, P. (2012): The European budget and the principles of solidarity and added value. *The International Spectator* 47(3), pp. 116-129.

Bíró Sz. (2009): A földjelzálog-hitelezés intézményrendszere és alkalmazási lehetőségei a magyar mezőgazdaságban. *Gödöllő*, 5-10. o.

Bourget, B. (2021): The Common Agricultural Policy 2023-2027. Change and Continuity, Fondation Robert Schuman Policy Paper, 607.pp. 32-66.

Buday-Sántha, A. (2004). Az agrár-és vidékfejlesztés lehetőségei, tennivalói. *GAZDÁLKODÁS: Scientific Journal on Agricultural Economics*, 48(1), 61-68.

Cuadros-Casanova, I., Cristiano, A., Biancolini, D., Cimatti, M., Sessa, A. A., Mendez Angarita, V. Y., ... & Di Marco, M. (2023): Opportunities and challenges for Common Agricultural Policy reform to support the European Green Deal. *Conservation Biology* 37(3), e14052.

Csák Cs. (szerk.) (2010): Agrárjog. A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között. *Novotni Alapítvány*, Miskolc,

Daugbjerg, C. (2003): Policy feedback and paradigm shift in EU agricultural policy: the effects of the MacSharry reform on future reform. *Journal of European public policy* 10(3), pp. 421-437.

Dorgai Zs. (2010). Az egységes mezőgazdasági támogatási rendszer (Doctoral dissertation).

Dwyer, J. (2013): Transformation for sustainable agriculture: what role for the second Pillar of CAP?. *Bio-based and Applied Economics* 2(1), pp. 29-47.

Erjavec, K., & Erjavec, E. (2015): ‘Greening the CAP’–Just a fashionable justification? A discourse analysis of the 2014–2020 CAP reform documents. *Food Policy* 51, pp. 53-62.

Európai Bizottság (2005): Az EU közös agrárpolitikájának bemutatása. Európai Közösségek, Brüsszel.

Európai Bizottság (2006): Az EU vidékfejlesztési politikája 2007-2013 között. Európai Bizottság, Brüsszel.

Fehér, I. (2025): Nemzeti válaszok az agrártermelés modernizációs kihívásaira az EU 2023–27 közötti tervezési időszakában. *Gazdálkodás* 67(5), pp. 443-459.

Forgács, C. (2003): A mezőgazdaság helye és szerepe a vidékfejlesztésben. *Gazdálkodás* 47(4), pp. 70-81.

Garay, R., Radócné Kocsis, T., & Molnár, Z. (2018): Az európai cukorkvóta kivezetésének hatásai, várható következményei és az ebből eredő lehetőségek. Agrárgazdasági Tanulmányok, Agrárgazdasági Kutató Intézet, 69 p.

Gazdag N. (2021): Az Európai Unió felzárkóztatási politikájának jogi aspektusai. In: (Szerk.: Becsey Zs. L.) Tanulmánykötet a nemzetközi kapcsolatok témaköréből, KGRE ÁJK, Budapest pp. 133-163.

Giuliani, A. & Baron, H. (2023): The CAP (common agricultural policy): a short history of crises and major transformations of European agriculture. *Forum for Social Economics* 54(1), pp. 68-94.

Grant, W. (2010): Policy instruments in the common agricultural policy. *West European Politics* 33(1), pp. 22-38.

Halmai P. (1996): Kiigazítás vagy reform? Az európai Közös Agrárpolitika a kilencvenes években. *Európa Fórum* 4. sz.

Halmai P. (2001a): A Közös Agrárpolitika. In: Kende T. – Szűcs T. szerk.: Az Európai Unió politikái. Budapest, Osiris.

Halmai P. (2001b): A Közös Agrárpolitika (CAP) reformjának elméleti alapjai, Szent István Egyetem, Gödöllő

Halmai P.(2004): Az agrárgazdaság EU-adaptációja. Várható feszültségek, gazdaság- és társadalompolitikai kihívások, *Politikatudományi Szemle* XIII: 1-2.

Halmai P. (2006): A magyar agrárgazdaság EU-beilleszkedése, Fejlesztés és Finanszírozás, 2006/2. sz.

Halmai P (szerk.,2007): Az Európai Unió agrárrendszere. Mezőgazda Kiadó, Budapest.

Halmai P. – Pálovits B. (1997): Az EU-tagság agrárgazdasági hatásmechanizmusai. *Külgazdaság* 41(2), pp. 41-67.

Hamza E. (2008): Mezőgazdasági jövedelmek kiegészítésének lehetőségei (2008)

- Harvey, D. (2015): What does the history of the Common Agricultural Policy tell us?. In: Research handbook on EU agriculture law, Edward Elgar Publishing, pp. 3-40.
- Heyl, K., Döring, T., Garske, B., Stubenrauch, J. & Ekardt, F. (2021): The Common Agricultural Policy beyond 2020: A critical review in light of global environmental goals. *Review of European, Comparative & International Environmental Law* 30(1), pp. 95-106.
- Horváth J. (2018): Az Európai Unió Közös Agrárpolitikája (jegyzet). SZTE, Hódmezővásárhely, 75 p.
- Hufnagel, J., Reckling, M., & Ewert, F. (2020): Diverse approaches to crop diversification in agricultural research. A review. *Agronomy for Sustainable Development* 40(2), 14.
- J. Nagy L. (2005): Az európai integráció politikai története. SZTE, Szeged, 100 p.
- J. Nagy L. (2020): A Montánuniótól az Európai Unióig. *Korunk* (8), pp. 27-37.
- Kiss J. (2002): Hogyan változik az EU agrárpolitikája? *Kihívások* (157), 7 p.
- Klopčič, M., Kuipers, A., Malak-Rawlikowska, A., Stalgiene, A., Ule, A., & Erjavec, K. (2019): Dairy farmers' strategies in four European countries before and after abolition of the milk quota. *Land Use Policy*, 88, 104169.
- Leetmaa, S., Krissoff, B., & Hartmann, M. (1996): Trade policy and environmental quality: The case of export subsidies. *Agricultural and Resource Economics Review* 25(2), pp. 232-240.
- Lentner Cs. (2009): A magyar agrár-finanszírozás jellemzői az EU csatlakozás küszöbén. *Gazdálkodás* 48(1), pp. 69.-78.
- Matthews, A. (2018): The EU's Common Agricultural Policy post 2020: Directions of change and potential trade and market effects. Geneva, Switzerland: International Centre for Trade and Sustainable Development.
- Nagyné Demeter D. (2008): A családi gazdaságok az európai támogatáspolitikai rendszerében. *Agrártudományi Közlemények* (30), pp. 79-83.
- Nazzaro, C. & Marotta, G. (2016): The Common Agricultural Policy 2014–2020: scenarios for the European agricultural and rural systems. *Agricultural and Food Economics* 4(1), 16.
- Petit, M. (2019): Another reform of the Common Agricultural Policy: What to expect. *EuroChoices* 18(1), pp. 34-39.
- Nedergaard, P. (2006): The 2003 reform of the Common Agricultural Policy: against all odds or rational explanations? *European Integration* 28(3), pp. 203-223.
- Nowicki, P., Hart, K., & van Meij, H. (2011): The impact of modulation as a policy instrument. In: *Disaggregated Impacts of CAP Reforms – Proceedings of an OECD Workshop*, pp. 265-284.

Overmars, K. P., Helming, J., van Zeijts, H., Jansson, T., & Terluin, I. (2013): A modelling approach for the assessment of the effects of Common Agricultural Policy measures on farmland biodiversity in the EU27. *Journal of environmental management*, 126, 132-141.

Panagariya, A. (2002): EU preferential trade policies and developing countries. *World Economy* 25(10), pp. 1415-32.

Pezaros, P. (1999): The Agenda 2000: CAP reform agreement in the light of the future EU enlargement. European Institute of Public Administration.

Popp, J., & Oláh, J. (2020): A Közös Agrárpolitika szabályozása, különös tekintettel a legújabb magyar vidékfejlesztési programra. Debreceni Egyetem, 103 p.

Potori N. (szerk.) (2012): Közös Agrárpolitika 2014-2020: A reformtervezetek alapján várható hatások és kihívások Magyarországon. Agrárgazdasági Kutatóintézet, Budapest, 78 p.

Rákóczi, A. (2018): A termeléshez kötött támogatások és a zöldítési előírások hatása a vetésszerkezetre Békés megyében. *Tájökológiai Lapok* 16(2), 129-142.

REGULATION (EU) 2022/2560 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 14 December 2022

Seidel, K. (2011). Taking farmers off welfare. The EEC Commission's Memorandum "Agriculture 1980" of 1968. *JEIH Journal of European Integration History* 16(2), pp. 83-103.

Sotte, F., & Moretti, M. (2025): The Fischler Reform and the Health Check of the CAP. In *European Agricultural Policy: History and Analysis* (pp. 119-147). Cham: Springer Nature Switzerland.

Szilágyi J. E. (2007): Az agrár- és vidékfejlesztési támogatások új rendszere: *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica* 25(2), pp. 719-733.

Wilkinson, M. D. (1996): Lobbying for fair trade: Northern NGDOS, the European Community and the GATT Uruguay Round. *Third World Quarterly* 17(2), pp. 251-268.

Internetes források:

https://www.ksh.hu/stadat_files/mez/hu/mez0008.html

Letöltés időpontja:2025.09.02.

<https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/agrarium-2023-vegleges-adatok/>

Letöltés időpontja:2025.10.01.

Ábrajegyzék:

1. ábra: Heves vármegye közigazgatási beosztása.....	24
<i>(Forrás: https://www.info-kozpont.hu/heves-megye/)</i>	
2. ábra: Ágazatok megoszlása a kérdőíves kutatás válaszadói körében	26
<i>(Forrás: Saját szerkesztés kérdőíves kutatás alapján, 2025.)</i>	
3. ábra: Gazdák válaszai a kérdésre, hogy Versenyképesek tudnának-e lenni támogatás nélkül?	29
<i>(Forrás: Saját szerkesztés kérdőíves kutatás alapján, 2025.)</i>	
4. ábra: A mezőgazdasági támogatásokkal kapcsolatos elégedettség a gyepgazdálkodásban érintett és azzal nem foglalkozó gazdálkodók körében.....	31
<i>(Forrás: Saját szerkesztés kérdőíves kutatás alapján, 2025.)</i>	
5. ábra: Kimutatás a gazdálkodás során felmerülő nehézségekről	32
<i>(Forrás: Saját szerkesztés kérdőíves kutatás alapján, 2025.)</i>	
6. ábra: A támogatás összegével való elégedettség mértéke.....	33
<i>(Forrás: Saját szerkesztés kérdőíves kutatás alapján, 2025.)</i>	

Táblázatjegyzék:

1. táblázat: A kitöltők megoszlása az alapján, hogy mióta végeznek mezőgazdasági termelést	27
<i>(Forrás: Saját szerkesztés kérdőíves kutatás alapján, 2025.)</i>	
2. táblázat: Válaszkategóriák válaszadatokkal.....	29
<i>(Forrás: Saját szerkesztés kérdőíves kutatás alapján, 2025.)</i>	
3. Táblázat: Kérdésre adott válaszok kategóriái	34
<i>(Forrás: Saját szerkesztés kérdőíves kutatás alapján, 2025.)</i>	

Mellékletek

1. számú melléklet: Kérdőív

Milyen formában foglalkozik az Agráriummal?

- Egyéni vállalkozó
- Őstermelő
- Mezőgazdasági Cégnél foglalkoztatott
- Főállás melletti tevékenység
- ÖCSG
- Egyéb:

Milyen ágazatban/ágazatokban dolgozik?

- Szántóföldi növénytermesztés
- Szőlőtermesztés
- Gyümölcsstermesztés
- Állattenyésztés
- Kertészeti növénytermesztés
- Gyep
- Egyéb:

Hány éve foglalkozik mezőgazdasággal?

- kevesebb, mint 1 év
- 1-5 éve
- 5-10 éve
- 10-20 éve
- 20-30 éve
- Több mint 30 éve

Milyen méretű a gazdasága?

- kisméretű (10 ha-tól kisebb)
- Középméretű (10-100 ha)
- Nagygazdálkodók (100 ha fölött)

Vett-e már részt valamilyen Közös Agrárpolitikai programban?

- Igen
- Nem

Milyen programban pontosan?

- Agrár Környezet Gazdálkodási (AKG)
- Agro-Ökológia Program (AÖP)
- Öko (2018/2021)
- Natura 2000
- Termeléshez Kötött Támogatás (Szélesfehérje, szemes...stb.)
- Fiatal gazda támogatás
- Szőlőszerkezet Átalakítás
- Területalapú támogatás
- Állatos jogcímek támogatása (Anyatehén támogatás, Anyajuh támogatás...stb)
- Erdős Támogatások (erdőtelepítés, Natura 2000 erdő ...stb.)

Ha vett igénybe állattartáshoz tartozó támogatásban pontosan milyenben? (többet is megjelölhet)

- Anyatehén
- Hízó bika
- Anyajuh
- Őshonos
- In situ/ex situ
- Egyik sem
- Egyéb:

Ha részt vett valamilyen "erdős" jogcímben milyenekben? (többet is megjelölhet)

- Natura 2000 Erdő
- Erdő potenciál optimalizálása
- Erdősítés
- Egyéb:

Véleménye szerint a KAP melyik alaptételeket segíti elő?

- A gazdálkodók tisztességes életszínvonalának biztosítása
- Növekedés és munkahelyteremtés a vidéki területeken
- Ésszerű élelmiszerárak biztosítása a fogyasztók számára
- Stabil élelmiszerellátás biztosítása az EU-ban mindenkor
- Fenntartható élelmiszer-termelés biztosítása
- Környezetvédelem és az éghajlatváltozás kezelése
- Biztonságos, egészséges és fenntartható, kiváló minőségű élelmiszerek előállítás

Jelölje a skálán, hogy mennyire érintik, befolyásolják az alábbiakkal esetleges nehézségek?

- segédmunka foglalkoztatása 1-5(skála)
- növekvő árak (pl.: vetőmag, műtrágya árak...stb.) 1-5(skála)
- betegségek (pl.: száj és körömfájás...stb.) 1-5(skála)
- értékesítés 1-5(skála)
- Adminisztrációs nehézségek (kérelmek benyújtása, adózás ...stb.) 1-5(skála)
- Digitális technológiák alkalmazása (Mobil Gazda alkalmazás...stb.) 1-5(skála)

Jelölje az alábbi skálán mennyire elégedett Támogatás összegével

1-9 (skála)

Véleménye szerint versenyképes tudna lenni a mezőgazdasági vállalkozása/gazdálkodása támogatások nélkül?

- Igen
- Nem

Ha a nem választ jelölte meg kérem írja le hogy miért gondolja ezt

(Szöveges kifejtős)

Jelölje a skálán, hogy mennyire elégedett az alábbi adminisztrációs tevékenységeket végző emberek munkájával?

- Falugazdászok 1-5 (skála)
- Kérelemkezelők 1-5 (skála)
- Ellenőrök 1-5 (skála)

Melyik pontján/pontjain módosítana a KAP-nak?

(Szöveges kifejtős)

Neme?

- Nő
- Férfi

Ön melyik járásban él?

- Egri
- Hevesi
- Füzesabonyi
- Hatvani
- Pétervásári
- Bélapátfalvai
- Gyöngyösi

Milyen Iskolai végzettséggel rendelkezik?

- kevesebb mint 8 általános
- 8 általános
- szakiskola
- szakgimnázium
- érettségi
- felsőoktatási szakképzés
- egyetem (BA, BSc)
- Mesterképzés
- Doktori iskola (Phd)

Hány éves ön?

- 25 évnél fiatalabb
- 26-35
- 36-45
- 46-55
- 56-64
- 65- től idősebb

2. számú melléklet: Hallgató nyilatkozat

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függeléke: A MATE egységes diplomadolgozat készítési útmutatója

4.2. sz. melléklete: Nyilatkozat a diplomadolgozat nyilvános

hozzáféréséről és eredetiségéről (módosítva: 2025. október 16.)

NYILATKOZAT

a diplomadolgozatnyilvános hozzáféréséről és
eredetiségéről

A hallgató neve: Végh Bence

A Hallgató Neptun kódja: FXMI4M

A dolgozat címe: **Közös Agrárpolitika, és Mezőgazdasági Támogatások Vizsgálata, Mezőgazdasági termelők véleménye alapján**

A megjelenés éve: **2025**

A konzulens intézetének neve: **Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet, Vidék- és Területfejlesztési Tanszék**

A konzulens tanszékének a neve: **Vidék, és Területfejlesztési Tanszék**

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakedolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem. Továbbá kijelentem, hogy a dolgozat elkészítése során alkalmazott mesterséges intelligencia-eszközök (pl. szöveggenerálás, nyelvi javítás, fordítás, adatelemzés) használata nem helyettesítette a saját kutatási és alkotói munkámat, azok alkalmazását a források között vagy a módszertani részben feltüntettem, és a szakmai-etikai elvárásoknak megfelelően jártam el.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: Átány, 2025.10.31

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

3. számú melléklet: nyilatkozat mesteréges nyilatkozat Mesterséges intelligencia használatáról

Hallgatók, doktoranduszok nyilatkozata mesterséges intelligencia (MI) alkalmazásáról

1. Általános adatok

Hallgató neve:	Végh Bence
Neptun-kódja:	FXMI4M
Képzési szint (a megfelelőt jelölje X-szel):	☐ BSc/BA ☒ MSc/MA ☐ Doktori (PhD) ☐ Egyéb:
Tantárgy neve/kódja*:	Diplomadolgozat
A munka címe:	Közös Agrárpolitika, és Mezőgazdasági Támogatások Vizsgálata, Mezőgazdasági termelők véleménye alapján

* doktori értekezés esetén nem kitöltendő

2. Nyilatkozat az MI használatáról

Alulírott, etikai felelősségem teljes tudatában az alábbi nyilatkozatot teszem:

(Kérjük, válasszon egyet az alábbi lehetőségek közül!)

A) Nem alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Amennyiben ezt jelölte, a további táblázatok kitöltése nem szükséges.)

B) Alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Kérjük, töltsse ki a vonatkozó táblázatokat!)

3. A mesterséges intelligencia használatának részletezése

I. TÁBLÁZAT: Asszisztensi vagy kisebb mértékű felhasználás (pl. fordítás, nyelvi korrektúra, ötletelés stb.)

(Ezen felhasználások esetében a konkrét promptok és válaszok csatolása nem szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve és verziója	Érintett rész (ha nem a szöveg egészére vonatkozik)

II. TÁBLÁZAT: Jelentős tartalmi hozzájárulás (pl. egy teljes ábra vagy egy hosszabb szövegrész generálása)

(Ezekben az esetekben a felhasznált kulcsfontosságú promptok és az MI által adott nyers válaszok dokumentálása és a munka mellékletében való csatolása szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott eszköz verziója, elérhetősége	MI-neve,	Az érintett fejezet / ábra / táblázat pontos sorszáma	A prompt-naplót tartalmazó melléklet bejegyzésének sorszáma

3/A. Oktató által előírt kiegészítő szabályok (ha vannak)

Amennyiben az adott tantárgy oktatója vagy témavezetője az MI-eszközök használatára vonatkozóan külön szabályokat vagy elvárásokat határozott meg, kérjük, az alábbi mezőben foglalja össze ezeket:

Pé. az MI használatának tilalma bizonyos feladattípusokra; csak konkrét eszköz használata engedélyezett; eltérő hivatkozási elvárások; dokumentációs forma stb.

Oktató vagy témavezető által előírt szabályok:

.....

.....

.....

.....

4. Minden hallgatóra vonatkozó nyilatkozat:

Kijelentem, hogy az MI által esetlegesen generált tartalmakat minden esetben kritikailag felülvizsgáltam, szerkesztettem és a munkába illesztettem. A leadott munka minden eleméért, annak eredetiségéért és tudományos helytállóságáért teljes körű felelősséget vállalok. Tudomásul veszem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem a benyújtott munkát mesterséges intelligencia detektorral ellenőrizheti, és eljárást kezdeményezhet, amennyiben a nyilatkozatom valótlan vagy hiányos.

Kelt: Átány, 2025.1031.

Hallgató aláírása

Konzulens/Témavezető aláírása

4. számú melléklet: Konzulensi nyilatkozat

NYILATKOZAT

Végh Bence (hallgató Neptun azonosítója: **FXMI4M**) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a diplomadolgozatot¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A diplomadolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: **2025. év október hó 27. nap**

Dr. Koncz Gábor
belső konzulens